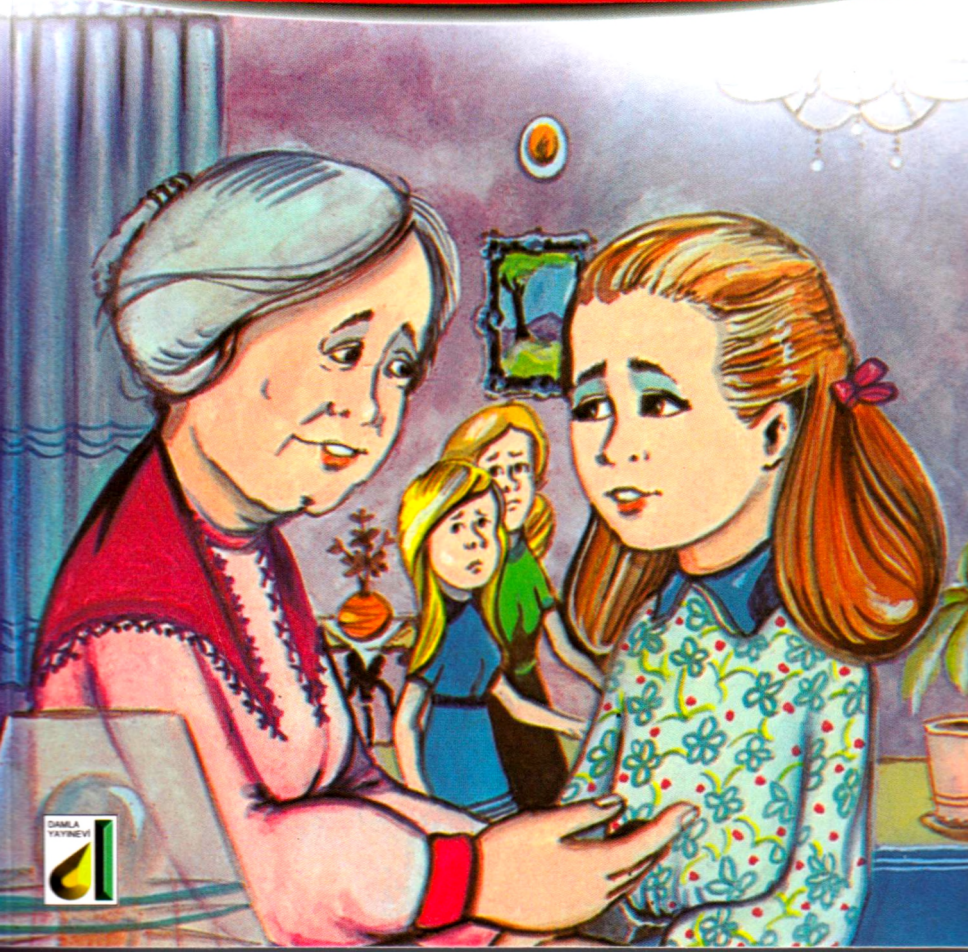
KEMALETTİN TUĞCU

Köyden Gelen Kız

DAMLA YAYINEVİ

KEMALETTİN TUĞCU DİZİSİ-23

KÖYDEN GELEN KIZ

Millî Eğitim Bakanlığı'nca, 11 Temmuz 1977 Tarih, 1942 sayılı Tebliğler Dergisi'nde, İlk ve Ortaokul öğrencilerine duyurusu yapılmıştır.

KEMALETTİN
TUĞCU

KÖYDEN GELEN KIZ

KEMALETTİN TUĞCU

23

Damla Yayınevi Nu.: 64

Kemalettin Tuğcu Klasikleri Nu.: 23

©
Copyright
Yayın Hakkı
Damla Yayınevi

Kapak-İç Resim
M. İlhan Ökkeş

Dizgi-Mizanpaj
Damla Yayınevi

Baskı-Cilt
Express Matbaası - İSTANBUL

ISBN 975-381-010-5

DAMLA YAYINEVİ®
Prof. K. İsmail Gürkan Cad. No: 6 Cağaloğlu-İST.
Tel: 0.212. 514 28 28 - 0.212. 511 09 55
Fax: 0.212. 528 24 01
Internet: www.damlayayinevi.com.tr
E-mail: damla@damlayayinevi.com.tr

KÖYDEN GELEN KIZ

-I-

Necmiye Hanıma kalsa Gülçiçeği okula göndermezdi. Hattâ bunu kıza da söylemişti:

— Okula gidip de ne yapacaksın? Seninle çarşıya, pazara çıkarız, evin içinde işimizi görürüz, pencereden caddeyi seyretmek yeter.

Kız hiç düşünmeden karşılık vermişti:

— Anam beni okumak için yolladı.

— Annene yazarsın. Ben okumak istemiyorum, dersin.

— Teyze, ben anama neye yalan diyeyim? O, beni okutmak için benden ayrılmaya katlandı. Başka kimsesi de yok.

— Okuyup da ne yapacaksın?

— Öğretmen olacağım.

— Öğretmen olmak için kaç sene okumak lâzım, biliyormusun?

— Biliyorum. Sadık öğretmen bana anlattı, üç yıl ortayı, üç yıl liseyi, üç yıl da öğretmen okulunu okuyacağım. Tam dokuz yıl.

— Sen bir köylü kızsın, okumanın ne kadar güç olduğunu biliyor musun? Hem şehre alışmak, hem imtihanlara girmek, çok çalışmak gerek. Dağ başında büyümüş, görgüsüz bir kız bunu başaramaz. Şehirlilerin alaylarına bile dayanamazsın.

— Sadık öğretmen de, anam da bana darılır.

— Ben seni akşam kız sanat okuluna göndereyim. Geç vakit gidersin. Hemen hemen bütün gün boş kalırsın.

— Beni anam öğretmen yapmak istiyor.

— Ama ben seninle uğraşamam!

Kız başını eğmiş, kızarmıştı. Daha geleli iki gün olmuştu. İhtiyar adam gazetesini bırakarak:

— Hanım, hanım dedi. Aklını başına al, sana ahretlik yollamadılar. Allah'ın garibine iş gördüreceksin değil mi? Nesibe'nin dediklerini unuttun mu? Meliha'nın kocası bu kızın üstünde çok duruyormuş. Birşey bilmese onu buraya yollamaz.

Kadın hayli geçimsizdi:

— Ben elin yumurcağı ile uğraşamam Bahri Bey, dedi.

Adam daha fazla kızdı:

— Bana da canyoldaşı olur, diyen sen değil misin? Anası ayda beşyüz lira yollayacak. İlk iki aylığını da peşin aldın.

Bundan başka bütün diğer masraflarını ödeyecek.

— Bana hiç mi faydası olmayacak?

— Tut ki olmayacak. Okumak için yollamışlar kızı. Köyden hizmetçi, evlâtlık gelmedi.

Bu konuşmalar köyden gelen kızın yanında olduğu için, çocuk şaşkınlık içinde kalmıştı. Kadın:

— Ben uğraşamam, dedi. Al götür Nişantaşına.

Bahri Bey hemen hazırlandı. Gülçiçeğin küçük bir bavulu vardı. Bahri Bey kızı bir otobüse bindirdi. Köprüyü geçtiler, epeyce gittiler, sonra yürüdüler, büyük bir apartmanın merdivenlerini çıktılar. Caddenin iki tarafı çok yüksek apartmanlarla doluydu. Binaların altlarında büyük ve süslü mağazalar vardı.

Öğretmen Sadığın annesi Nesibe Hanım şaşırmış, hattâ memnun olmamıştı. Gülçiçek onun elini öptü, Bahri Beyin göstediği yere oturdu. Bahri Bey meseleyi anlattı:

— Nesibe Hanım, ablanın huyunu bilirsin. Kızı evde alakoyup hizmetçi gibi kullanacak. Kandırmaya çalışıyor. Bakamazmış, edemezmiş. Ama önce bayıldı bile. Herhalde gözüne kestirmiş olacak. Sen alayokmak istemezsen yaz Sadığa. Bir başka çaresini bulur. Artık bir kaç gün misafir de edemez misin?

Nesibe Hanım:

— Sadık bizi adam yerine koydu da kızı emanet etti, dedi. Ziyanı yok, ben bir çaresine bakarım. Siz yalnızsınız, can yoldaşı olur, meşguliyet olur diye size teklif ettim. Üstelik parasıyla.

Bahri Bey:

— Ha, şunu da söyliyeyim, dedi. Ablan kızın parasının çoğunu yemiş. Masraf ettim, oda döşedim diyor; bodrumdaki eski demir karyolayı çıkartmış, eski bir örtü, yamru yumru yün döşek. Eski bir çözme çarşafı da perde diye pen-

cereye asmış. İki gün daha geçseydi kalan üçyüz lirayı da kurtaramıyacaktık. Hani kızın levazımı, hani kitap parası, hani yol parası?

Nesibe Hanım:

— Üzülme enişte, dedi. Yok yoksul değiliz. Feridenin çocukları var diye ben yollamaya kalktım.

Bahri Bey kızı bırakıp gitmişti. Gülçiçek şaşkın ve kararsızdı. Gözleri dalıyordu. Belki gözlerinin önüne o bitmez tükenmez yollar, mor dağlar ve sonunda yayla köyü geliyordu.

Nesibe Hanım Gülçiçek'i görüce şaşırmıştı.

Bavulu yanında, vasıta bekleyen bir yolcu gibi oturup kalmıştı. Nesibe Hanım:

— Kızım, adın neydi senin? dedi.

— Gülçiçek efendim.

— Sen Sadık öğretmenin okulunda mı okudun?

— Evet efendim.

— Herhalde Sadık orada çok sıkıntı çekiyor?

— İlk geldikleri gün çok sıkılmışlar, aç kalmışlar, karanlıkta kalmışlar. Sonradan Pınarköylüler Sadık öğretmeni de Meliha öğretmeni de çok sevdi. Anam hiç bırakmazdı onları. Kar kapıları örttüğü zaman da okula giderdi. Süt götürür, yumurta götürür, somunlarını, yiyeceklerini de alıverirdi.

Kızın dilinde hiçbir değişiklik yoktu. Yalnız bazı kelimeleri değişik kullanıyordu. Ama yüzünün ifadesi pek düzgündü.

Nesibe Hanım ondan herşeyi öğrenebiliyordu.

— Can nasıl, sağlığı iyi mi? dediği zaman kız gülümsemişti:

Can çok güzel çocuk. Anam onu çok sever. Bütün gün küçüklerin yanındadır. Meliha öğretmen de çocuk okuttuğu için ona çoğu zaman ben bakardım.

— Kışın ne yakıyorsunuz?

— Bağ çubuğu, ceviz kabuğu, korudan gelen odunları yakarız. Anam erken gelir okula, iki sobayı da yakar, herkes ekmeğini mayalar, somun yapar. O gün mayalı hamurdan lokma dökerler. Bizim somunlarımız tazeyken çok lezzetli olur.

— Biz somun değil, ekmek diyoruz.

— Sadık öğretmen bana bir bir yazdırdı. Beş yıl okudum onun yanında. Meliha Hanım da beni çok severdi.

— Senin öğretmen olduğunu neye istedi annen?

— Köydeki kadını, kızı uyarayım diye. Artık tarladan, satılmaktan kurtaracağım onları.

Nesibe Hanımın, Sadık öğretmenin ablası olan bir kızı, Feride onun da iki kızı vardı. Biri Lâle, biri Jale. İkişer yaş araları olan bu iki kız biri orta okulun sonunda, biri de lisedeydi. Daha okul açılmadığı için Bursa'ya bir tanıdıklarına misafir gitmişlerdi. Nesibe Hanım yalnızdı. Feride Hanımın kocası, bir banka memuruydu.

Nesibe Hanım duldu. Kocası ölmüş, ondan hayli yüksek bir maaş bağlanmıştı. Apartman dairesi de onundu. Haftada birgün bir kadın geliyor, akşama kadar çalışıp birikmiş işleri görüyordu.

Feride Hanımın kocası Bedri Bey hafta tatillerinde Bursa'ya gidiyor, diğer günlerde apartmana geliyordu.

Nesibe Hanım ikinci gün Gülçiçeği alarak ortaokula götürdü. Lise ve ortaokul aynı binadaydı. Kızı yazdırdı. Dönüşte okul için lâzım olan elbise, ayakkabı, çorap gibi, çanta gibi ne lâzımsa aldılar. Nesibe Hanım mektep formasını da hazır aldı.

-II-

Okul açılmadan önce Feride Hanımla iki kızı gelmişlerdi. Gülçiçeğin gelişinden pek de memnun değillerdi. Fakat Nesibe Hanım:

— Oğlum istemiş, dilemiş yollamış, diyordu. Dağ başında çalışıyor. Bir isteği bana ağır mı gelecek? Siz çocukların odasında yatırmaya tenezzül etmezseniz ben kendi odamda yatırırım.

Feride Hanım:

— Niye hizmetçi odasında yatır mıyorsun? dedi.

— Orası hizmetçi odası, adı üstünde. Bu kız bize ema-

nettir.

Nesibe Hanım disiplinli, otoriter bir kadındı. Jale ile Lâlenin garip tavırlarına, gülmelerine dikkat etmiş ve:

— İstemem, demişti. Gülçiçek bizde misafirdir. Eğer ben görmeden kızı alaya alır, küçümserseniz ben de size yapacağımı bilirim.

Daha ilk günlerde kızlar:

— Gülçiçek, bana su ver; Gülçiçek babamın tablasını döksene, diye iş buyurdukları zaman Nesibe Hanım:

— Kendiniz yapsanıza! demişti. Gülçiçek pekâlâ sofraya yardım ediyor. Ama bu onun vazifesi değil, sizin vazifeniz.

Okul açıldı. İlk gün Ortaokuldaki Lâle'ye Gülçiçeği katmak isteyen Nesibe Hanım kızın surat asması üzerine:

— Öyle mi? dedi. Ziyanı yok, ben götürürüm.

Hakikaten kızı alıp götürdü ve okul paydos olacağı sırada gelip alacağını söyledi. Kızların ikisi de surat ediyorlar, anneannelerinden annelerine şikayet ediyorlardı.

Gülçiçek ne gülüyor, ne bir şarkı söylüyor, ne kimsenin yüzüne fazla bakıyor, ne de konuşuyordu. Yalnız bir şey sorulursa çok kısa cevaplar veriyordu.

Nesibe Hanımın yatak odasında, divanda onun yatağı vardı. Her gece divanın üzerine bir çarşaf seriliyor, bir yastıkla örtü konuyor, orada yatırılıyordu. Nesibe Hanımın tuvalet masasının bir köşesinde ders çalışıyor, kitaplarını, defterlerini divanın altındaki küçük bavuluna koyuyordu.

Gülçiçeğin gözlerinde yakalanıp bir tarafa kapatılmış vahşi bir hayvan yavrusunun bakışları vardı. Kim kendisine bir söz söylese kıpkırmızı kesiliyordu. Yalnız Nesibe Hanımdan korkmuyor ve sadece ona sokuluyordu. Feride Hanım bu yüzden:

— Anne, diyordu. Bu kız seni sahibi belledi. Hani bir köpek alırsın, evde en çok bir kişiye bağlanır ya? İşte bu da

öyle. Eh ne olacak, dağ başından gelme.

Nesibe Hanım:

— Feride, çok yazık sana, diyordu. Başka örnek bulamadın mı? Kardeşin bu kızda istidat görmüş, kabiliyet görmüş, kalkmış bana yollamış. Ne var, her bahane ile bu çocuğu aşağılayacak? Bu zamana kadar senin çocuklarına bakmadım mı? Hâlâ bakmıyor muyum? Ben daha her şeyi sizlere bırakmadım. Benim canımı sıkmayınız.

Feride Hanım da kızları gibi Gülçiçeğe düşman kesilmişti. Fakat annesinin de huyunu bildiği için fazla ileriye gidemiyordu.

Yemekten sonra sofrayı toplayan ve bulaşığı yıkayan Gülçiçek bir iki defa sabunlu elinden bir bardak, bir tabak düşürerek kırmıştı. Böyle bir kaza olunca hemen kırdığını Nesibe Hanıma götürüp gösteriyordu. Nesibe Hanım da:

— Ziyanı yok kızım, bir daha dikkat edersin, diyordu.

Başında durarak kendisine nasıl davranması gerektiğini öğretmişti. Sofrada kim su içse bardağı ışığa karşı tutarak iyi yıkanıp yıkanmadığını muayene ediyordu. Bunu yapanlar Feride Hanımla iki kızıydı. Hattâ hiçbir leke görmeseler bile sofradan kalkıp gidip bardağı sudan geçiriyorlardı.

Nesibe Hanım kaç defa böyle yıkanmaya götürülen bardağı kızların elinden almış ve:

— Bunun neresinde kir var? Bu çocuğu lekelemek, hırpalamak için neden bu kadar kafa yoruyorsunuz, bunu düşüneceğinize derslerinize çalışsanıza, diyordu.

Nesibe Hanım çok zeki ve kolay hüküm verebilen ve doğruyu görebilen bir kadındı. Bir gün mutfakta bir şangırtı kopmuş, hemen yerinden kalkıp mutfağa koşmuştu. Bu sırada Lâlenin merdivenlerden indiğini gördü. Bir ayağında bir tek terlik vardı. İkinci terlik daha merdivenin alt başında ve yüzü merdivenlere dönük duruyordu. Lâle nefes ne-

feseydi ve yüzü kıpkırmızıydı.

Nesibe Hanım mutfağa baktı. Gülçiçek bulaşık yıkıyordu ve şaşkınlık içindeydi. Yerde iç içe olduğu halde elden düşmüş birkaç tabak vardı.

Feride Hanım da koşmuş ve hemen:

— Anne, bu kız evde çanak çömlek bırakmayacak, diye haykırmıştı.

Nesibe Hanım:

— Sen telâş etme Gülçiçek, dedi.

Mutfak kapısının yanındaki büfeye baktı. Misafire kullanılan tabaklardan üçü üstten alınmıştı. Büfenin cam sürmesi kapanmamıştı.

Nesibe Hanım iyice kızdı:

— Lâle, bu dereceye kadar ahlâksız olma, dedi. Kafanı bu iş için çalıştıracağına derslerine bak.

Feride Hanım:

— Anne, bu kadarı da fazla artık, diye haykırdı.

Nesibe Hanım da:

— Haklısın kızım, dedi. Bu kadarı da fazla artık. Bir emanet çocuğu kötülemek için bu derecede şeytanlık düşünülemez. Sen bu tabakları al, mutfağın ortasına fırlat, sonra kaç yukarıya. Telâşından terliklerinin tekini de aşağıda bırak. Sonra dört basamak merdiveni inerken nefes nefese kal. Kim kimi aldatıyor. Madem ki işi bu dereceye vardırdınız. Gülçiçek mutfağa ancak ben bulunduğum zaman girecek. İşte bu kadar.

Hakikaten de akşamları sofra kurulur veya bulaşık yıkanırken mutfaktan çekilmiyordu.

Fakat Nesibe Hanım çocuğu okulda müdafaa edemiyordu. Lâle ile Jale onun bir evlâtlık, bir ahretlik olduğunu yaymaktan hiç çekinmiyorlardı. Çocuklardan bir kısmı bu

en küçük sınıfta olan kızla konuşuyor ve ondan işittikleri sözlere dudak büküyorlardı. Kız çok temiz paktı. Lâlenin: "Bizim hizmetçimiz" demesine karşılık bazı çocuklar ilk zamanlarda sormuşlardı:

— İyi ama onu hep anneanneniz okula getiriyor, akşamları da gelip alıyor. Neye sizinle gidip gelmiyor?

Lâle:

— Biz hizmetçi ile bir değiliz, diyordu.

Kızlar zeki idiler:

— Hiçbir hanımefendinin hizmetçisini okula getirip götürdüğünü şimdiye kadar görmemiştik. Çok garip.

Daha garip olan Ocak ayının sonunda karnelerin alındığı sırada görülmüştü.

Lâle ile Jalenin karneleri ortada yoktu. Fakat o akşam Gülçiçek karnesini Nesibe Hanıma vermişti. Kadın notları görünce hayli kızarmıştı. Feride Hanım:

— Üzülme anne, diyordu. Döne döne okur. Ne olsa köy okulundan gelme. Sadece ezbercilikle olmaz bu iş.

Nesibe Hanım:

— Vah kızım, vah Feridecığim, dedi.

Başka bir şey söylemedi. Fakat Feride Hanımla iki kızı bir savaş kazanmış, büyük bir başarıya ulaşmışlar gibi sinsi bir sevinç içindeydiler. Ertesi akşam Bedri Bey, herhâlde karısının zorlamaları ile, Nesibe Hanıma sormuştu:

— Gülçiçeğin karnesi nasıl?

Nesibe Hanım:

— Fena değil, dedi. Birkaç düşük notu var. Onu da düzeltir herhalde.

Bedri Bey:

— Gayet normal, dedi. Birköy mektebi ile İstanbul gibi bir şehirdeki mektep arasında büyük bir fark vardır. Özel-

likle ilk ve orta okullar arasında bir devre atlanıyor. Bizimkiler de ikmalle geçmişlerdi.

— Evet, biliyorum.

Bedri Bey konuyu kapatmak istemiyordu:

— Muhakkak dil bilgisinden zayıfı vardır. Tabii baltaya nacak, ekmeye somun diyen bir çocuk bazı yanlışlıklar yapabilir.

Nesibe Hanım:

Nesibe Hanım Gülçiçek'in karnesine dikkatle baktı.

— Olabilir, dedi. Yalnız nacağın ne olduğunu biz biliyor muyuz? Onun bir özelliği olduğunu hiç düşündük mü? Bunu ben de bilmiyordum. Gülçiçekten öğrendim. Nacak el baltasıdır. Bir elle kullanılan daha hafif ve ufak baltadır. Ekmeye gelince onun kesilmemiş, bütün halinde bir tek adı vardır. Ona bizler de somun deriz. Ekmeğin bütün halindeki adı budur.

Bedri Bey o derecede inatçı bir erkek değildi.

— Vallahi doğru, dedi. Nice kelime var ki büyük şehirlerde onları unutup gidiyoruz. Fakat şu karne meselesi...

Nesibe Hanım:

— Evet, karne meselesi, dedi. Ben okula telefon ettim. Bütün karneler verilmiş. Posta ile göndermemişler. Hattâ Gülçiçeğin karnesinde bir yanlışlık olup olmadığını ayrıca sordum.

Nesibe Hanım dişlerini sıkarak:

— Bize misafir olan bu sessiz sedasız, başı önünde kızcağızla uğraşacağımıza kendi çocuklarımızı disiplin altına sokup biraz çalışmalarını temin etsek daha yararlı bir iş yapmış olmaz mıyız? dedi.

Sonra yanında oturan ve ağzındaki lokmayı çiğnemeye korkan Gülçiçeğin başını okşadı:

— Bütün notlarını mektubuna yaz. Sadık öğretmenine yolla. O senin hiçbir sarsıntı geçirmediğini görünce sevinir. Anacığın da içi rahat eder. Bak canla başla çalışıyor, seni yetiştirmek istiyor. Bir gün çok değerli bir öğretmen olacaksın.

Ne garip, köyden gelen kızcağızın ders notlarının çoğu ondu. İki tane sekizi, bir de yedisi vardı.

Lâle ile Jale'ye gelince anneleri öğretmen toplantısına çağrılıyordu. Karne fırtınası böyle geçiştirilirken Bedri Bey:

— Gülçiçek, aferin kızım, dedi. Sadık Bey seni iyi anlamış

da onun için yollamış. Ama gevşeme sakın! Bırakma arkasını. Anacığın tek başına, ama yalnız senin için çalışıyor.

Nesibe Hanım yanındaki kıza sordu:

— Sen bu koca şehri nasıl buluyorsun Gülçiçek?

Kız çekine çekine karşılık verdi:

— Anam büyük kentleri hiç sevmez. Bana çok söyledi. Sen kendi payına düşen işi başaracaksın, öğretmen yetişecek, köy kadınlarını ırgatlıktan, esirlikten kurtaracaksın, dedi. Ama koca kentler adamı ağular, yolundan sapıttırır. Babanı da İzmir yedi bitirdi, İstanbul ondan da beterdir, demişti.

Bedri Bey şaşmıştı:

— Gülçiçek senin annen hiç okumuş mu?

Kız:

— Annemin babası kasabada otururmuş, dedi. Köylerden mal toplarmış. Anamı orta okula kadar okutmuş. Aradan on altı yıl geçmiş, anam okuyup yazmayı unutmamıştı. Komşular mektuplarını ona yazdırır, askerden gelen mektupları ona okuturlardı.

Bedri Bey gittikçe ilgileniyor ve çocuğun duygularını anlamak istiyordu:

— Baban ne iş yapardı senin?

— Ben babamı hiç bilmem. Resmini bile görmedim. Annemi para ile satın almışlar.

— Senin annen esir mi?

— Annem esir değil, köylerdeki kötü bir alışkanlığın kurbanıdır. Babalar kızlarını başlık parası diye aldıkları bir para karşılığında satar. Bir daha arkasını aramaz. İşte annem bu kötü alışkanlıkla boğuşuyor köyde.

Feride Hanım bile şaşırmıştı:

— Annen tek başına ne yapabilir? Anadolu az yer değil ki.

— Annem üç beş kızı, üç beş kadını uyarsa yine bir şeyler yapmış sayılır.

Bedri Bey:

— Gülçiçek, dedi. Baban nasıl almış anneni?

Kız:

— Para ile babası almış, oğluna vermiş, dedi. Düğün yapmışlar, babam iş göreceğim diye İzmir'e gitmiş. Tam on yıl uğramamış köye. Anam, yeni gelin, sabahtan akşama kadar tarlada çalışır, sırası gelince sırtında odun çekermiş. Babam on yıldan sonra gelmiş, bu gelişinde ben dünyaya gelecekmişim. Gene gitmiş. Ben doğmuşum, kız doğdum diye büyük babam, anamı lohusa yatağında tekmelemiş.

Nesibe Hanım:

— Kızım, dedi. İnşallah senin çalışman da bir fayda verir. Sadık öğretmen bunun için çalışmıyormu?

Kız gülümsedi:

— O köylünün karşısında bağırıp çağırmaz, dedi. O yumuşaklıkla anlatır. Meliha öğretmen de gizli gizli gelinlik kızları okutmaya başlamıştı. Köylü direnmeyekalktı. Sadık öğretmen onlara Kur'ân-ı Kerîm okudu. Hazreti Peygamberimizin sözlerini anlattı. Bayağı başka oldu köydeki erkekler. Sonra anam sordu: Muallim bey, benim kız İstanbul'da okuyabilir mi? Kafası alır mı? diye Sadık öğretmen:

— Sen hiç merat etme Fadime kadın, dedi. İnsanlar bir avuç buğdaya benzerler, düştükleri toprağa göre verimli olurlar. Çorak yere düşen kavrulup kalır, sulak yere düşen boylanır çok başak bağlar.

Lâle:

— Dayım da amma yere düşmüş ha? dedi.

Feride Hanım:

— Asıl öğretmenlik böyle olur, dedi. Biz rahata konmuşuz, sulak yere serpilmişiz, keyfimiz yerinde.

-III-

Günler geçtikçe Gülçiçek'teki çekingenlik azalıyor, ara sıra dalıp düşünmekle beraber şehir hayatına alışıyor ve ısınıyordu. Nesibe Hanımın etkisi büyük oluyordu. Hele kızpek iyi derece ile yedinci sınıfa geçince büsbütün özenmeye başlamış, tatil aylarında kızı köye göndermek istemiş, bunun için kızın fikrini almakla beraber:

— Gülçiçek, demişti. Köye gidip dönünce yeniden bir sarsıntı geçireceksin. Annene yaz. Teyzem beni bırakmıyor, de. Bakalım ne cevap gelecek.

Kız mektubu yazmış, iki hafta sonra gelen cevap Nesibe Hanımın gözlerini yaşartmıştı. Fadime kadının pek de okunaklı değildi yazısı. Ama Gülçiçek onu rahatlıkla okuyordu:

— "Hanımım, Allah sizden razı olsun. Cürmümüze bakmadık, cehaletimizden utanamadık, başımızdan büyük işe kalktık. Allah sizin gibi iyi yürekli, kibar bir hanımı karşımıza çıkardı. Ben kendi canım için kızım için çalışmıyorum. Az çok gelirimiz var, kimseye muhtaç olmayız. Kızım da benden sonra yoksul kalmaz. Ama bu kadınları, bu rençber milletini artık kurtarmak gerek."

"Ben kızımdan ayrı kalmaya razıyım. Yeter ki o anamın yanına varamadım diye üzülmesin. Daha çok, çok okuması lâzım. Ayrılığa da alışsın. Ben onu babasız büyüttüm. Ben ona bağladım kendi canımı. Siz daha iyi bilir, daha ince düşünürsünüz."

Fadime kadın her ay beş yüz lira yolluyor, ayrıca giyim için, okul masrafı için ne lâzımsa vereceğini söylüyordu.

Fakat Nesibe Hanım çok güzel cevaplar veriyordu:

"Fatma Hanım, ben yok yoksul bir kadın değilim. Kendi istediği kadar Gülçiçek yanımda kalır, bana da canyoldaşı olur. Zaten benim odamda yatıyor. Ne zaman seslensem hemen ayağa kalkıyor. Saygılı olduğu kadar da insancıl bir kız. Ben kendi torunlarımdan Gülçiçek'ten gördüğüm ilgiyi

görmedim. Sen anasın ama bu kızı seninle paylaşmak, daha doğrusu onun yetişmesine elimden geldiği kadar çalışmak isterim."

"Ona İstanbul'u, büyük yapıları, camileri gezdirmek, müzelere götürmek isterim. Bu da ancak tatil aylarında mümkün olabilir. Köydeki hayatla büyük kentlerdeki hayatı kıyaslamak için her ikisini de tanıması lâzım."

Gülçiçek, annesinden gelen mektubu Nesibe Hanıma rahatlıkla okudu.

Gülçiçek kalmıştı. Hakikaten yaz başlar başlamaz gezmeler de başlamıştı. İstanbul'un gezilecek yeri pek çoktu. Haftada iki gün olsun bir müzeye, bir camiye gitmeye başlıyorlardı.

Nesibe Hanım da kültürlü, hayli okumuş ve meraklı bir kadındı. İstanbul'da eser bırakmış büyük adamları bu eserleriyle tanıtıyor, her gösterdiği şeyin fayda sağlamasını istiyordu.

Bu sırada apartmana öğretmenler geliyor. Lâle ile Jale ayrı ayrı matematik dersleri alıyorlardı. Artık Bedri Bey bile:

— Şu köyden gelen kız kadar olamadınız, diyordu. İster misiniz o size yetişsin?

Lâle:

— Baba, diyordu, biz şimdiye kadar boş kafa, bembeyaz, işlenmemiş beyin gezdirmedik. Şehirli kafası bizimki. Bizim umumî kültürümüz var. Biz medeniyet içinde yaşıyoruz. daha bin türlü meşguliyetimiz var.

Babası biraz da alay ediyordu:

— Eee, tabii, meselâ kaşlar alınacak, haftada bir defa olsun berbere gidilecek, moda takip edilecek, şov müziği, hafif batı müziği dinlenecek, artist albümleri yapılacak, bir takım kültür arttırıcı romanlar okunacak. Şunu mu giysek, bunumu giysek? Toplum içinde en iyi yeri tutmak da gerekli. Hele arkadaş partilerini kaçırmak olur mu? Hayat dediğin bir dedikodudan bir kokteyl partilerinden ibaret değil mi?

Sonra daha ciddi konuşuyordu:

— Sizlere hak vermiyor değilim. Okulun içinden çok dışarısı sizi ilgilendiriyor. Not davası, imtihan sıkıntısı yok. Bırak şu okul angariyesini, işte yollar, işte arkadaşlar. Gez, gör, eğlen, ne var tatlı canı sıkacak!

Bedri Beye, enişte bey diyen Gülçiçek öyle pek fazla nükteden ve sözün kapalı manasından anlamıyor, ortaya söyleyen bir sözü hemen kendisine çekerek üzülüyor, korkuyordu. Bu yüzden kızlar:

— Aptal, kafanı işlet azıcık, diyorlardı.

Fakat Nesibe Hanım:

— Yanlış anlama Gülçiçek, diyordu. Sen her şeyi ciddiye alıyorsun. Halbuki insanların şakalaşması gereklidir, tatlıya bağlamak, fazla kaçmamak şartıyla şaka da lüzumludur. Belki Pınar köyde sözle şaka yoktur ama böyle büyük şehirlerde birbirlerine sataşmalar, takılmalar çok olur. Sen Türkçe okuyorsun, bunun içinde şiir de var vecizelerde.

— Anam beni hiç ayırmazdı yanından. Şakalaşmazdım, oynamazdım köydeki kızlarla.

Artık okul olmadığı için Bedri Bey kızı konuşturuyordu:

— Valde hanım müsaade eder misiniz Gülçiçekle biraz konuşayım?

Nesibe Hanım:

— Elbette, diyordu.

Bedri Bey:

— İstanbul'u nasıl buluyorsun, onu söyle Gülçiçek, dedi.

Kız içini çekti:

— Anam beni büyük şehirlere düşman etti. Büyük şehirler, köylerin düşmanıdır derdi anam. Yani yetişmiş delikanlıları, taze gelinleri köyde unutan güveyleri hep bu büyük şehirler çeker. Askere giden, köyün dışına çıkanlar kasabanın, şehrin ışıklarına, eğlencesine dalar. Garip Fadime beklesin artık eşi gelecek, diye.

Kızlar ister istemez ilgileniyorlardı Gülçiçekle. Alay ettikleri, çekemedikleri, kıskandıkları bu çocukta ne kıskana-

lıcak bir taraf, ne de eğlenilecek bir hal vardı. Tamamıyla masum, kararlı ve kendisini bir düşünceye, bir işe adamış bir kızcağızdı.

Daha onlar merak edip gezmemiş görmemişlerdi. Plajlar, sinema ve tiyatroları biliyorlardı. Fakat her biri dünyaca ünlü bir eser olan büyük camileri, müzeleri görmemişlerdi. Kızın görüşleri genişliyor, bazen ortaya bir konu atıyor ve cevap bekliyordu:

— Enişte bey, camilerdeki o iki adam boyu yazıları nasıl yazmışlar.

Bedri Bey biraz şaşalıyordu:

— Bayağı yazmışlar işte. Neden sordun?

— Küçük yazıyı yazmak kolay. Ama böyle kocaman bir yazıyı büyütüp yazmak çok zor. Düşünüyorum, bana yaz deseler ne yapardım?

— Lâle abla, bu yazıların yazıldığı çağda projeksiyon var mıydı?

— Ama sana yazı yaz diyen de yok.

Bedri Bey, işaret ediyordu:

— Lâle, dikkat et, hakikaten bu büyük bir mesele şurada ne ben, ne de başkaları bu Gülçiçeğin sorusuna inandırıcı bir cevap verebilir. Bu bizim aklımıza bile gelmemiştir. Sen işine bak, ben de o iki adam boyu yazıların nasıl yazıldığını düşüneyim. Projeksiyon olmadığı halde bu kadar yazıyı nasıl yazabilirler? Acaba karelere bölerek mi çiziyorlardı, yoksa pantoğraf mı vardı?

Jale soruyordu:

— Pantoğraf da ne oluyor baba?

— Ansiklopediye bak. Belki aklında kalır. Şimdi sana nereden tarif edeceğim.

-IV-

Günler geçtikçe Gülçiçeğin şehir hayatına alışkanlığı artıyor. Nesibe Hanım onu şehirlilerle çekişmekte yalnız bırakıyor, ama:

— Gülçiçeğe, diyordu. Ben her zaman yanında olamam. Aklını kullan, kavga etme, ama kendini korumasını bil. Konuşmaktan, cevap vermekten çekinme. Korkacak birşey yok.

Gülçiçek öteki iki torun gibi Nesibe Hanıma Cicianne demiyordu. Hanım teyze diyordu.

İki kız hınçlarını nasıl çıkaracaklarını bilmiyorlardı. Nesibe Hanım onların sataşmalarına uzaktan seyirci kalıyor, hiç karışmıyordu. Zaten Gülçiçek öyle pek söz altında kalmıyordu.

Bir gün Jale sormuştu ona:

— Çarık nasıl şey?

— Hangi çarık Jale abla. Araba çarığı mı?

— Sen aklını mı kaçırdın? Arabanın çarığı olur mu?

— Biz arabaların tekerleğinin altına bir demir koyarız. Tekerlek dönmez, yokuş aşağıya araba da atlara yüklenmez. İşte buna çarık derler. Bir de ayağa giyilen çarık vardır.

Bedri Bey:

— Valde hanım, dedi. Bu köyden gelen kız bize bir şeyler öğretecek sanırım. Ben bugüne kadar tekerleğin altına konup dönmesine engel olan demirin çarık olduğunu bilmiyordum.

Nesibe Hanım memnundu. Jale:

— Sen ayağa giyilen çarıktan söz et, dedi.

— Okulda bazı kızlarda var ya? Hani uçları kalkık, terlik gibi birşey. Sizler ona çarık diyorsunuz. Köyde çarıklar da-

ha kabadır. Çoğu zaman bir koyun veya sığır pöstekisinden yaparlar ama bu çokluk dayanmaz. Kara sığır gönü lâzımdır.

— Kara sığır da ne oluyor?

— Kara sığır, su sığırıdır.

— Porsuk filan mı?

— Hayır, sığır diye ineğe, öküze derler. Su sığırına manda da derler. İşte onun gönünden yapılırsa çarık çok dayanır.

— Gön ne demek?

— Sepilenmiş deriye gön denir.

— Kız sepi de ne oluyor?

— Sepilenmiş, tabaklanmış demek. Hayvanın derisini temizler, saplar, deri veya kösele durumuna sokarlar.

Feride Hanım yerinden kalkıp kızın yanına gelerek onun başını kendisine doğru çekerek bastırdı. Sesini tatlılaştırarak:

— Senden çok şey öğrenecek bu şımarıklar, dedi.

Hepsi dinliyorlardı. Gülçiçek:

— Benim çarık giyip giymediğimi anlamak istiyorsunuz, dedi. Ben giymedim. Ama Pınarköylüler tarlada çalışırken çok giyerler. Anam da bağı bellediği zaman kunduralarını çıkarıp bağın kenarında bırakır, bağa çarıkla girerdi. Bellenen, sürülen tarlalarda, bağlarda büyük büyük tezekler vardır. İnsanın ayağı çukurlara dalar, ayakkabının yüzü çizilir. Hem çalı çırpı, içinde giyilen ayakkabıdan hayır kalmaz ki. Bazen uzak bir yere giderken de köylüler ayakkabılarını çıkarır ellerine alır, çıplak ayakla yürürler.

Köyden gelen kız bir zaman susduktan sonra:

— Pınar köyde çok güzel çoraplar yaparlar, dedi. Meliha öğretmen şaştı kaldı bu yün çoraplara. Kaç tane hediye et-

tiler ona ama giymeye kıyamadı. Hepsini bir bir saklar, üstüne de adını yazar?

— Nenin adını yazıyor?

— Çorapların renkli işlerine göre bir adı, anlamı vardır. Gelinlerin ayrı, kızların ayrı, damatların ayrı, çocuk analarının ayrı. Belki yüz çeşit çorap vardır.

Lâle:

— Desene bu işin tadını çıkarıyorlar, dedi.

— Eh, dedi Gülçiçek. Onlar da insan. Bir oya yaparlar, incecik bir iğne ve iplikle bu kadar düzgün oya yapılacağına kimse akıl erdirmez. Meliha öğretmen oya çeşitlerini de toplar.

— Köyde lokanta var mı?

Nesibe Hanım:

— Lâle, dedi. Çekeceğim kulaklarını!

Gülçiçek:

— Bırakınız hanım teyze, dedi. Varsın sorsun.

Sonra kıza cevap verdi:

— Lâle abla, biz de bir tek dükkân vardır. Onu da kahveci işletir. Köyde olmayan şeyleri satar. Kahve, şeker, çay, iğne, iplik, tığ, kurşun kalem, mektupluk kâğıt, zarf gibi şeyler. Bir de çocuklar için peynir şekeri filan satar. Köyde lokantanın gereği yok. Herkes evinde yer yemeğini. Bir konuk gelecek olsa onu bir eve misafir ederler. Köy odasında kalır. Her gücü yeten bir gün yemeğini üstüne alır.

— Köyde döner filan var mı?

— Ben döneri burada gördüm. Köyde çokluk et yenmez. İnsan satmak için, sütü için beslediği hayvanı yer mi?

— Keçiboynuzu var mı?

— Keçiboynuzundan bizde bıçak sapı yaparlar. Hanım teyzem yemişçi dükkânına götürmüştü beni. Baktım akas-

ya tohumuna benzeyen ama çok daha büyük kara kara şeyler var. Ne olduğunu sordum. Keçiboynuzu dedi. Tatlımsı bir yemiş. Sıcak bölgelerden gelirmiş. Bizde kestane de yoktur. Bu İstanbul mutlu bir kent. Dünyada çıkan bütün yiyecekleri, yemişleri burada buluyor insan.

— Köye dönünce İstanbul'u arıyacaksın değil mi?

— Ben yiyeceğe, yemişe düşkün değilim abla. Arasam arasam hanım teyzemi, sizleri ararım.

— Ama biz seni çok kırdık Gülçiçek.

— Şaka ediyorsunuz. Hem ben size hak veriyorum. Bizim köye gelenler yabancılar eğer şehirden gelmişlerse yüzüne bakmak istemezler.

— Niçin Gülçiçek?

— Çünkü şehirden gelen ya vergi almaya gelir, ya delikanlıları askere almaya gelir, ya da angariye yüklemeye. Kimse köye birşey getirmez.

— Sen şu köyü, Sadık öğretmenin gelişini bir anlatsana bize.

— Anlatacak çokluk birşey yok. Ufak şeyler, dinlemezsiniz.

Nesibe Hanım:

— Anlat Gülçiçek, dedi. Dinleriz kızım.

Gülçiçek anlatmaya başladı.

-V-

Eylül ortalarında köye gelen öğretmen Sadık'la karısı Meliha büyük bir şaşkınlık içinde kalmışlardı.

Nahiye müdürünün köy muhtarına ve ihtiyarlarına sıkı sıkı tenbihlerine karşın bu yayla köyünde karı koca ilk gecelerini aç ve karanlıkta geçirmişlerdi.

Yeni yapılan okulun ikinci katında iki oda, bir küçük so-

fa, bir mutfakla banyolu tuvalet vardı. Pencereden bakınca köyün alanı, hepsi bahçe içinde bulunan seyrek evler görünüyordu. Bir tarafta gittikçe yükselen koruluğun ötesinde mor dağlar, bir tarafta da ovaya kadar inen tarlalar ve bağlar.

Öğretmenin daha yeni yürümüş bir oğlu vardı. Beş on parça eşyayı okulun önüne bırakan kamyon çekilip gitmişti. Bunları açmak, yukarıya çıkarmak çok güç olmuş, yorgunluktan serilmişlerdi.

Meliha öğretmen, ertesi sabah:

— Bâri çocuk için bir şeyler bul, diyordu.

Sadık öğretmen kahveye gidince orasını kapalı bulmuştu. Çıplak bacaklı iki çocuğa seslenmişti, fakat onlar bütün güçlerini bacaklarına vererek kaçmışlardı.

Şaşkın ve âvâre dolaşan öğretmen Sadık, elinde bir güğüm taşıyan bi rkadına rastlayınca adımlarını sıklaştırdı.

— Baksana bacım, dedi.

Kadın elindeki güğümü yere bıraktı. Bir elinde de üstü açık bir sepet ve sepetin içinde yumurtalar vardı. Başörtüsünün sarkan ucunu yanağının üzerinden içe doğru sıkıştırırken öğretmene baktı.

— Buyur, dedi.

Kırk yaşına yakın bir kadındı. Eli ayağı düzgündü. Kül rengi bir bürgü vardı arkasında. İşlemeli yün çoraplarının üzerine ökçesi basık kunduralar giymişti.

Sadık öğretmen:

— Bacım, dedi. Ben köye öğretmen olarak geldim. Dünden beri sefil olduk burada. Küçük çocuk da var. Ne ışık, ne yiyecek! Ben kimseden ikram beklemiyorum ama bu kadarı da yakışık almaz.

Kadın hafifçe kaşlarını çatarak:

Sadık öğretmen köylü kadından parasıyla süt istedi.

— Sen var hele okula, dedi. Ben sütü, yumurtaları verip geleyim.

— Kuzum bacı, küçük çocuk var. Akşamdan beri aç. Bize süt getir. Tabii parasıyla.

— Olur, olur.

Kadın uzaklaşınca öğretmen okula dönmüştü. Pencereden kadının gelmesini beklediler. Köy kimsesizmiş gibi tenhaydı. Evlerin bacalarından mavimsi bir duman tütüyordu ama, görünürde kimse yoktu. Neden sonra kadın, yanında küçük bir kızla sokak başında göründü. Elinde küçük bir

güğüm, birde büyükçe sepet vardı. Meliha Hanım önemli bir konuk geliyormuş gibi merdiven başına kadar gitti. İşte kadının getirdiği o çocuk bendim. Şimdi devam ediyorum:

Kadın ayakkabılarını merdivenin alt başında çıkarıp ikisini bir araya getirerek bir kenara bıraktı ve yanındaki kıza da seslendi:

— Çıkar pabuçlarını!

Meliha Hanım zorla gülümsüyordu. Kadın:

— Hoş geldiniz öğretmen hanım, dedi.

— Buyurunuz, buyurun.

Eşya yerleştirmeye çalışan Sadık öğretmen de gülümsedi:

— Hoş geldin bacım.

Kadın etrafına bakındı. Elindeki sepeti yere bıraktı.

— Kusura bakmayın, dedi. Sizleri yüzüstü bırakacaklarını bilseydim akşamdan gelirdim.

Kadın sepetin üzerindeki peşkiri kaldırdı. Yumurta, peynir, bir kabın içinde tereyağı ve esmer bir ekmek getirmişti. Sonra sepetin dibinde tertemiz, taze cevizler vardı. Kabuklarından yeni çıkmış cevizler.

— Benim adım Fatma, dedi. Ama köyde Fadime derler. Buncağız da benim olup olasıya biricik kızım. Adı da Gülçiçek. Babasız büyüdü yavrum. Ama ben onu satmayacağım.

Tuhaf, hırslı ve kavgacı bir hali vardı. Meliha Hanım:

— Güzel çocuk maşallah, dedi. Allah bağışlasın.

— Cümleninkiylen, dedi kadın.

Sonra yün çoraplarıyla yürüdü, üst kat düzayaktı. Herhalde okulun teşkilatını iyi bildiği için mutfağa gitti. Orada pompalı gaz ocağını yakmışlardı. Belki çay pişireceklerdi. Meliha Hanım sıkıntı içinde:

— Şeker almayı unutmuşuz, dedi. Acele geldik. Lamba

da yok.

Kadın bir kabın içine sütü koyarak gazocağına oturttu. Pencereden köye doğru baktı:

— Gâvur dinli, diye söylendi. Bunlar inatlarına yaparlar. Başlarından sopa eksik olmamalı.

Kime kızdığını anlamamışlardı. Kıza:

— Hele kal sen burda, dedi. Bir ziyan yapma. Bey, sen gel benimle. Ben açtırırım o dükkânı Ali'ye.

Aşağıda kunduralarını giydi. Yolda söyleniyordu:

— Aç kodular öyle mi? Karanlıkta kodular. Sen elektrikli, rahat şehirden çocuk okutmak için yabanın köyüne gel, ömür çürüt, böyle etsinler.

Kahvenin yanına gitti. Kapıyı yumrukladı, sonra yerden bir taş alarak kapıya vurdu. İçerden yerde sürünen takunya sesleri duyuldu. Kadın:

— Ali dayı, dedi, aç hele.

Kahveyi ve dükkânı işleten yaşlı bir adamdı. Başında bir takke vardı. Öğretmene ters ters bakıyordu. Kadın:

— Sen varmadın mı şehire? dedi. Sen askerlik yapmadınmı? Sen kasabaya mal almaya gitmez misin? Utanın, utanın hepciyniz.

Neler anlatmak istiyordu kimbilir. Fakat öğretmen geçimsizlik taraftarı değildi. Çoğu bayat ve kötü kaliteli olan bazı yiyecekle bir gaz lambası, iki de mum aldı.

Kadın okula dönünce fazla kalmadı. Akşama doğru uğrayacaktı. Birkaç parça ağır eşyayı kaldırmak için öğretmene yardım etti. Ayrılırken:

— Hanım da öğretmen mi ki? diye sordu.

Sadık Bey:

— Biz karı koca öğretmeniz, dedi.

— Eyi etmişsiniz. Benim kızı bu yıl alır mısın okula?

Sadık Bey zayıf kızın sarımsı başını okşadı:

— Elbette alırım, dedi. Çok akıllı bir kıza benziyor. Kaç yaşında?

— Kasımda altı bitecek.

— Çok iyi, hiç merak etme.

Kızın yüzünü okşadı. Kadın boşalan sepeti ve güğümü aldı. Öğretmen para vermeye kalktı. Kadın elinin tersiyle itti:

— Paranız sizde kalsın. Ben evlerden toplarım undu fasulyeydi, ne gerekirse. O gâvur dinli Ali ağadan almayın. Ya kurtludur, ya çürük. Bizim evlerde ocak vardır. Atarız odunu hem ısıtır, hem ışık verir. Akşamları, geceleyin soğuk olur buralar. Ne de olsa yayla.

-VI-

Köyde bir de korucu varmış. Fadime kadın ona da tenbih etmiş. Adam okula geldi. Sonra öğretmenin kahvede muhtarla konuşmasını sağladı. İki günde bir kasabaya araba gidiyordu. Köylünün ısmarladığını ve mektupları bu araba alıp getirirdi.

İki gün sonra kasabadan kaymakam bey gelmişti. Okulun açılışını yapacağını bildirmişti. Fakat okula gelir gelmez şaşırmıştı. Hattâ Sadık öğretmene çıkışmaya kalkmıştı. Fakat öğretmen hemen dikilmişti:

— İki gündür ne yiyip ne içtik, nasıl barındık bu yayla köyünde, önce bunu sorunuz? Biz, karı koca şıkır şıkır elektrikle aydınlanan, parasını verince herşey temin edilebilen, konforlu, medeni bir şehirden buraya açlık ve korku çekmeye gelmişiz. Kurulu düzen bir okul mu var burada sanıyorsunuz? Ne bir iskemle, ne masa, ne sıra, hattâ ne çocuk kaydedilecek defter ve bir kara tahta? Kaymakam bey, ben bu işte yokum.

Şaşırmıştı kaymakam. Ama birden yumuşamış, iki çıplak sınıfı geçmiş, boş duvarlara, sonra öğretmenle eşinin barındığı yere bakmış:

— Ders malzemesi ile öğretmen kürsüsü ve sıralar için köye direktif verilmiştir, dedi. Genç ve münevver bir öğretmenin durumu idare etmesi gerekir. Buyurun onlarla görüşelim.

Asabî bir adamdı. Muhtara, ihtiyarlara, toplanan köylülere karşı bağırıyordu.

Nihayet hayli ihtiyar, bembeyaz sakallı bir köylü, değneğine dayanarak bir iki hemşerisini itip kaymakama doğru ilerledi ve:

— Bey, bey, diye bağırdı. Senden okul isteyen mi var? Şehirden kim gelirse hayrına gelmez, ya angarıyaya koşar, ya askere çağırır, ya vergi ister.

Öğretmen araya girmek zorunda kalıyordu. Çalışacağı, geçinmeye mecbur olduğu köydeki insanlarla arasının açılmasını istemiyordu. Kaymakam forsunu kullanabilirdi ama o yapamazdı bu zor kullanmayı.

— Beyefendi, diye konuşmaya başlamıştı. Bu vatandaşların da problemleri vardır. Onları dinlemek, nelerle karşılaştıklarını öğrenmek lâzım. Ağır suçlamalarla, kırıcılıkla siz benim durumumu güçleştirebilirsiniz. Siz biraz sonra çekilip gideceksiniz. Bu vatandaşlarla ben kalacağım.

Bu defa kaymakamla öğretmen arasında hayli uzun süren bir çekişme olmuş, nihayet kaymakam hiddetle çekilip gitmişti.

Kahvede, Muhtar Reşit efendi, ellilik bir köylü:

— Sağ ol öğretmen, dedi. Iyi söyledin. Bize angarıya koştular. Okulun rençberliğini yaptık, taşını, kumunu biz çekip getirdik. Tarlamızı, çifti, çubuğu bırakıp yapıda çalıştık. Daha ne etsin bu garip köylü. Biz öğretmen kürsüsünü,

çocuk sırasını ne biliriz.

Çaylar geliyor, dertleşme ilerliyordu:

— Kusur ettik Sadık Bey, bakamadık size. Ama bizi kötü insan sanma. Bir konuk gelir, ağırlarız, yola çıkarken azığını verir, kaldığı kadar barındırır, hayvanını yemleriz. Pınarköye gelen hoşnut gider. Ama iş böyle olmadı. İnsan dünyada iyi şeylerin olduğunu bilmezse kendisine kısmet olanlara katlanır. Rahata alışan rahatı arar.

Daha sonra, korucu ile kasabadan haber gelmişti. Derslıaneler için gerekli olan masa ve sıralar yapılıyor.

Sadık Bey kendi portatif masasını, iskemlesini indirdi aşağıya. Korucu ile bir bir çağırttı köyün çocuklarını. Köyün kütüğünden adlarını almıştı. Elliye yakın, kızlı erkekli çocuk vardı. Fakat hele kızlardan çoğu yakın köylerdeki akrabasının yanına kaçırılmıştı.

Önce gelen Fadimeydi. Kendisinin ve kızının kafa kâğıdını getirmişti. Sadık Bey kahveden alınan bir sıraya oturttuğu kadına sormaya başlamış ve Gülçiçeğin kaydını yapmıştı:

— Ben sorayım sen karşılığını ver Fadime bacı. Adı ne?

— Dedim ya, Gülçiçek.

— Babasının adı?

— Yusuf.

— Sağ mı, öldü mü?

— Öldü.

— Anasının adı?

— Fadime.

— Ne ile geçiniyorsunuz?

— Biz mi? İki dönüm bağ var. Altı ağaç da ceviz. Sonra üç dönüm kadar dutluk var. Bir de keçilerim, tavuklarım, hepsi bu.

Sadık öğretmen köyün çocuklarını okula kaydetti.

— Ev kendinizin mi?

— Evet. Yusuf'tan kaldı.

— Çocuk hiç hastalandı mı?

— Şükür Allah'a hastalık görmedi.

— Babası neden öldü?

Fadime bacının gözleri bir yana daldı. Bir zaman hiç kıpırdamadan öyle kaldı. Sonra içini çekti:

— Bey, ben bilmem neden öldüğünü. Bu kız karnımdaydı daha. Vardı çok para kazanacağım diye İzmir'e gitti.

Orada hemşerileri vardı. İçkiye alışmış.

Kadın diri ve güçlü görünüyordu. Uzun ve kara kirpikleri vardı. Otuz iki dişi bembeyaz ve sağlamdı. Gözleri iriydi, kâh üzüntülü, kâh öfkeli bakıyordu. Daima kendini tutmak ister gibi bir hali vardı. Onun biraz huysuz ve geçimsiz olduğunu anlatmak için muhtar:

— Sen ona bakma, demişti. İşine akıl ermez. Bir eyi, bir fena.

Öğretmenliğin bitmez tükenmez sabrı içindeydi. Daima iyimser görünüyordu. Büyüklere bile çocuk muamelesi yapıyordu. Çocukları oturtmak için ancak dört tane hasır bulmuştu. Parayla almıştı bunları. Sonra kimin evinde varsa koyun pöstekisi getirmelerini istemişti. Kendisi iskemlede oturmaktan rahatsızlık duyuyordu.

Küçüklerin kendilerine bakan gözleri bazen ürkek, bazen alaycı, bazende şaşkın bakışlarla doluydu.

Biliyordu kaçacaklarını. Ama kasabadan sağlık memuru geldiği zaman Gülçiçeği evine yollayıp anasını çağırtmış, sonra önce kendi yeni ayak çocuklarına ve karı koca kendilerine aşı yaptırtmış, sonra işe Gülçiçekten başlamıştı.

Meliha Hanım aşılanan çocukları bir bir yazıyordu. Aşılandığı halde çıplak koluna baka baka ağlayanlar olduğu gibi bu vartayı atlattığı için gülenlerde vardı. Daha yüzlerinde yaş taneleri parlarken gülmeleri insanın hoşuna gidiyordu.

Sonra Fadime kadın sağlık memuru ile evleri dolaşmaya çıktı. Bir daha o uzak köye kim gidecekti ki?

Köyün girdisini çıktısını iyi bilen kadın evlerde daha gizli bir o kadar çocuk bulunduğunu fısıldamıştı. Fakat öğretmen zorlamıyordu kimseyi.

Kasımın ilk haftasında sıralar ve iki kürsü ile bir de saç soba gelmişti. Sembolik bir hademe ve yakıt parası.

Muhtar bu konuda:

— Anlaşılan bu kış buradasınız. Sadık Bey, dedi. Okulun üstünde barınamazsınız. Kış çok olur. Sırasında evlerin saçağına değin kar yığılır. Siz de bir soba bulmalısınız. Korudan odun getirtiriz.

Köyde bir kış korkusu, kışa dayanma kaygısı vardı. Fadime, köyde el tezgâhlarında dokunan kabaca, kül rengi kumaştan bir bürgü de kendisine dikmesini tavsiye etmişti Meliha öğretmene. Kışın sıcak tututuyordu ve yağmurda, karda, omuzlarından arkaya sarkıtılan yakayı başa alarak örtünmek ve korunmak mümkün oluyordu.

Fadimeye köyde çileli kadın diyorlardı. Tuhaf, netameli, iyiliği, kötülüğü belli olmayan, kendisinden her an bir hareket beklenen bir kadındı. Hayatında çekilmiş bir ıstırap vardı. Bunu bütün konuşmalarında, davranışlarında bulmak mümkündü.

-VII-

Fadime yabancılara, köyden olmayanlara, şehirlere düşmandı. Köye kim gelse arkasından söyleniyordu. İki öğretmen biraz da sağdan soldan duydukları için bu kadından çekiniyorlardı.

Sık sık okula geliyor, Meliha Hanımın yanına çıkıyor, ona getirdiklerini bırakıyor, ayak üstü biraz yardım ediyordu.

Bazen okul paydos olduktan sonra bazen de hava kararırken geliyordu. O zaman kızıyla birlikte ve bir de köpekle geliyordu. Bu köpek ufarak kanlı gözlü, öyle insanı korkutacak yapıda değildi. Fakat köyün diğer köpekleri onu görür görmez savuşuyorlardı. Sadık öğretmen bunu sorunca kadın:

— Başı serttir, demişti. Başedilmez bununla. Alyanına dünyanın öbür ucuna git. Uzaktan vurmayınca kimse başedemez.

— Nasıl iş?

— Gülçiçeği okutacak. Onu öğretmen yapacak. İster ki bütün kadınların, kızların gözü açılsın, bu erkek kahrını çekmesinler.

— Fena fikir değil. Demek kendisinin de canı yanık.

Kız, Meliha öğretmen, eteği makinada bastırırken hem seyrediyor,hem anlatıyordu:

— Bize bahçe bitişik komşudur o. Köyleri bizimkine yakın. Yusuf'un babası kasabada görmüş Fadime'yi. Fadime'nin babası da köy köy dolaşır, buğday, arpa, bakla, yumurta, bir de yağ toplarmış. Zengin adammış, kasabada büyük evi varmış. Fadime'yi okutmuş da. Yusuf'un babasından onbeşbin lira başlık parası almış. Bu para ona da yaramamış.

— Neden?

— Ne bileyim, Fadime gözü açık kızmış. Çok yalvarmış beni satma diye. Dinletememiş. Köye gelin gelmiş. Babası da iki aya kalmamış, kasabadaki hastahanede ölüp gitmiş. Çok zengindi derler. Ama parayı netti, nereye sakladı bilinmedi.

— Bâri Fadime iyi geçindi mi?

— Nerden geçinecek! Yusuf bir çelimsiz, sağlıksız bir er idi. Ufarak boyluydu. Fadime genç irisi, hep böyle, diri, güçlü kadın. Benim doğduğum çağlarda evlenmiş onlar. Yusuf bir yıl oturmamış Fadimeyle, varıp İzmir'e gitmiş. Ben küçük bir kızdım, on yaşına varmıştım, Yusuf geldi, dediler. Geldi ama mal satmaya gelmiş. Köyün yarısı onlarındı derler. İki çoban göndermiş sığırlarını. Kala kala ne kaldı Fadime'ye!

— Peki bu Gülçiçek nasıl oldu?

Pınarköylüler konuşkan ve kendi ölçülerinde zeki insanlardı. Geleneyeve göreneyeçok bağlıydılar.

Bazen Sadık Bey Fadimeyi deşiyor, o da anlatıyordu:

— Ben bir köy bilmem ki, kadınlar evde otursun da erkekler tarla işlerine baksın. Bunların hepsi kadınların işidir. Onlar kahvede tavla şakırtadır, nargile fokurdatırlar. Bir satmayı, bir parayı cebe koymayı bilirler. Ben Yusuf'un babasının sağlığında tam on yıl ırgatlık ettim. Çift sürdüm, ekin biçtim, sırtımda odun çektim. Yine de yaranamadım. Hep beni onbeş bin liraya aldıklarını yüzüme karşı söyledi. Gülçiçeği doğurduğum zaman da daha sağdı. Beni yatağımda tekmeledi. Bir oğlan doğuramadın mı diye?

Fadime her sabah bir nöbet uğruyor, küçük için süt ve iki yumurta getiriyor, kurumaya yüz tutmuş bir iki salkım üzüm, cevizli sucuk, ayrıca ceviz gibi hediyeleri eksik etmiyordu. Sadık öğretmen ne zaman para vermeye kalkışsa, kadın eliyle itmişti:

— Bana paranın gereği yok. Gülçiçeği okutun, onu öğretmen yetiştirin.

Kasım ayından sonra çocuk sayısı yirmiye çıkmıştı. Daha gizlinen çocuklar vardı ama öğretmen üstlerine düşmüyordu. Daha ziyade Fadime kadın yeni bir çocuğu elinden tutarak getirip yazdırıyordu. Yağışlar ve soğuklar başladığı için okul herhalde evlerden daha eğlenceliydi. Bazen okuma çağına gelmemiş çocukları da ablaları veya ağabeyleri getiriyorlardı. Okulun ikinci odası kreş haline gelmişti. Çocuğunu getirip bırakanlar:

— Buncağız biraz kalsın, tez gelirim, diyip gidenler oluyordu. Sonra birden kar bastırdı. Sessiz, fırtınasız bir yağışla bütün köy bembeyaz kesildi. Köydeki kış hayatı başlamış oluyordu.

Bazen evden eve geçmek güçleştiği halde çocuklar okula geliyor, sıcak dershanede şakalaşıyor, eğleniyor, iki öğretmen bitip tükenmez bir sabır ve gayretle bu hayata dayanıyorlardı.

Her tarafta sular donup saçaklardan kol gibi buzlar sarktığı hâlde de köy alanındaki çeşmenin suyu eksilmiyor, oradan hafif bir buğu çıktığı okuldan bile seçiliyordu.

Meliha öğretmen bunu merak ettiği zaman Fadime kadın şöyle anlatmıştı:

— Hanımım, bu korudaki pınarın suyudur. Yazın oraya varınca görürsün. Ağustos sıcağında, millet yanar kavrulurken pınarın suyuna elini sokamazsın. Tüm buz kesilir elin. Şimdi var pınarın başına, görürsün ki bakraçta su ısınır gibi bir buğudur çıkar. Elini sok, bayağı ısınır elin. Bu yüzden büyük akarsular donar, bu pınarın suyu donmaz. Ovaya kadar iner. Geçip yayıldığı yerlerde yeşillik vardır,bağ bahçe vardır, ağaç vardır.

Belki kadın biraz kabarıkça konuşuyordu. Sadık öğretmen:

— Buralara kurt inmez mi? diye sordu.

— Ormana kadar varırlar, dedi Fadime kadın. Ama yayla burası. Avlular duvarla çevrilidir, ahırlar duvarın içinde, evin yanındadır. Kurt gelip de ne alacak! Ama koruda çok rastlarız onlara.

— Saldırmazlar mı?

— Allah seni inandırsın ben kaç kez gözümle gördüm. Pınarın şurasında bir kuzu, bir oğlak su içerken, bir yanında da kurt suya uzanır. Kurt milleti çok canavardır, yırtıcıdır. Tavşan, tilki, sincap, davar demez saldırır. Ama bu suyunbaşına gelince tüm hayvanlar bir soydan gibi görülür. Köylüler koruya ava çıkarlar, kırlara açılırlar, ama bir kul pınar başında avlanmaz. Yasaktır bu. Başka yerlerde avlanmak için suyun başında beklerler. Bunu yapmaz Pınarköylüler.

Hikâyenin bu tarafı dikkate değerdi. Öğretmen, bunu kahvede sorduğu zaman muhtar doğrulamıştı:

— Su içene yılan bile dokunmaz bey. Günahtır. Bütün hayvanlar bunu bilmiş gibi rahatlıkla suya varırlar. Biz de ilişmeyiz. Yabancı gelirse onlara da anlatırız. Dağın bu yüzünde başka içecek su yoktur. Kurdu, kuzusu, kuşu insanı bu pınardan içer. Biz böyle bulduk pınarı. Bizden öncekiler de böyle bulmuşlar. Adet olmuş, sürüp gider bu. Yaz sıcağı, ovada akıp giden dereyi kurutur. Ama bu pınar kışın neyse yazında öyledir. Köy adını pınardan almıştır. Bu pınar yüzünden buraya köy kurulmuştur. Bu suyun bir bereketi, bir yararlılığı vardır, insana da iyi gelir, ota, ağaca da...

-VIII-

Köyde zorlu bir kış geçirilmişti. Şubatla beraber gökyüzünün mavi rengi görünmeye başlamış, sürekli yağmurlar karları eritmiş, yayladan görünen ova birkaç gün sarıdeniz gibi dağlardan inen kar sularının baskınına uğramıştı.

Her sabah biraz daha yeşermiş görünen ağaçlar, dağlar, koru ve yer, tabiatın uyandığını gösteriyordu. Hemen her evin her ahırından tatlı tatlı melemeler geliyor, güneş gelen avlulara yeni kuzuları çıkartıyorlardı.

Pek yaşlanmamış olan kadınlar sabahleyin erkenden tarlalara, bağlara gidiyorlardı. Hepsinin sırtında o kül rengi yeldirmeler vardı. Hepsinin de ayaklarında başka başka desenli, renkli yün çoraplar.

Fadime kadında sabah dolaşmalarını yaptıktan sonra kızını okula bırakıyor ve keçilerini yeşillik yemeye götürüyordu. Onun dutlukta ve bağda fazla bir işi yoktu.

Mart ayının ortaları oldu mu Halil emmi dedikleri yaşlı bir adam da çömlekçilik işine başlıyordu. Onun hayvanı, bağı başka geliri yoktu. Ahırı onun atölyesiydi. Ufarak bir oda kadar geniş fırını ve bir köşede döner tezgâhı vardı.

Adamcağız bildiği yerden kil kıvamında sarımsı bir ça-

mur getiriyor, bunu büyük bir teknede saklıyor, ara sıra su serpiyor, bir topak alıp döner tezgâhın üzerine koyuyor, hiçbir ölçü kullanmadan, hiçbir kalıp gözetmeden, yalnız göz kararı ve el yordamı ile çömlekler, güveçler, kâseler, testiler, tabaklar, yapıyordu. Sadık öğretmen bazen onun çalışmasını seyretmeye gidiyordu. Adamcağız ayağının altına rastlayan tablayı teperek tezgâhın durmadan dönmesini sağlıyor ve kalem gibi kullandığı parmaklarıyla çamura şekiller veriyordu. Sonra olduğu yerde kuruyan bu kapların sırlanması ve pişirilmesi işi de vardı. Bu da büyük bir itina istiyordu.

İhtiyarın dededen, babadan kalma bazı bilgileri vardı. Onunla birlikte bu öğrendikleri de gidecekti. Çırak yetiştirmiyordu. Çünkü buna heves eden pek yoktu. Onlar her işi kalıpla yapmaya kalkıyor, gençler bir takım buluşlarını öne sürüyorlardı.

Halil emmi onlara bir noktayı hatırlatmıştı:

— El kıvama alışıktır, elin gözü vardır. Çamurun iyisini kötüsünü el anlar. Siz yapsanız yapsanız kerpiç döker, damtuğlası yaparsınız.

Belki hakkı vardı. Kâseleri, güveçleri ateşe karşı son derecede dayanıklıydı. Kolay kırılmıyor, çatlamıyorlardı. Üstelik bir çoğu gayet inceydi. İnsan eline almaya, sıkmaya korkuyordu. İhtiyarın dirseklerine kadar sıvalı kolları ile çamurları ne için saatlerce mıncıkladığını Sadık öğretmen anlamıştı.

Meliha öğretmen dikiş, biçki hakkında çok bilgili bir kadındı. Bu branşı seçmişti. Makinesinde mükemmel nakış da işliyordu. Hemen her gün Pınarköylü bir kadın veya kız gelip diktiği bir elbise için prova istiyor veya makinesini çekiyordu. Meliha öğretmen onlardan sadece her birinin ayrı deseni ve anlamı olan renkli yün çoraplar istiyordu. Anadan kıza bu işleri çok genişletmişler ve ilerletip inceltmiş-

Halil Emmi köyün çömlekçisi idi.

lerdi. Hemen hiçbiri okuyup yazma bilmiyordu ama onlarda tabiatın verdiği bir zevk vardı.

Meliha öğretmen sinsi sinsi ders vermeye başlamıştı. Bir kız ancak aklında kalanlarla, orada öğrendiği ile yetiniyordu. Kullanmadıkları zekâlarıyla çok çabuk öğreniyorlardı.

Köye geldikleri gün aç ve karanlıkta bırakılan karı koca iki öğretmen kendi sabır ve gayretleriyle, iyi niyetleriyle kendilerini köye kabul ettirmiş ve orada yaşayanlara sokulma imkânını bulmuşlardı.

Askerden dönen bazı gençler, başka şehirlerde iş bulmaya çalışırken Sadık öğretmene bazı şeyler soruyorlardı. Ne yapsınlar, nasıl bir iş tutsunlar?

Nereden anladılarsa bir gün Muhtar kahvede şikâyet etmişti:

— Sadık Bey, senden hoşnuduz, gelgelelim senin hanım kızlara ders gösterirmiş. Bu ne iştir?

Sadık öğretmen dişlerini sıkmıştı:

— Sizin karılarınız, kızlarınız insan değil mi? Sizi doğuran analar kadın değil mi? Sığır mı doğurdu sizleri? Nedir bu kadınların sizlerden çektiği? Hepiniz kahvede, onlar tarlada.

Sonra boş bulunarak lüzumundan daha ağır konuştuğunu anlamış ve:

— Müslümanlık yalnız sizlere mi? demişti. Benim eşim onlara Kur'ân okumasını öğretiyorsa günaha mı giriyor? Köyde kaç kadın var ki ölüm döşeğindeki kocasının başında Kur'ân okusun?

Şaşmıştı kahvedekiler. Köyün hocası da buna şaşmıştı:

— Muallim bey, sizin hanım Kur'ân okumasını bilir mi?

Sadık Bey:

— Bir çoklarına öğretecek kadar bilir, demişti. Biz Müslüman Türkleriz. Bir köy öğretmeni çok şeyi bilmek zorundadır.

Muhtar biraz sıkılmış ve nükte yapmaya kalkmıştı:

— Adın ne Reşit, ne söyle, ne işit. Kusura bakma Sadık Bey. Hanımın Kur'ân öğrettiğini ne bilelim?

— Okuyup yazmasını öğretse ne çıkar?

— Hiç, hani bilelim derizde.

— Evinizde Kur'ân var mı?

— Mescitte var ya.

— Yazık, sonra da Müslümanım diye geçinirsiniz.

Sadık öğretmen böyle vurmuştu tokadı Pınarköylülere. Bakışmışlar, utanmışlardı.

-IX-

O Mayısta, ikinci sınıfa geçen yirmi çocuğun yirmisi de rahatlıkla her kitabı okuyacak kadar ilerlemişlerdi. Bunlar artık ikinci sınıf çocuklarıydı ve Sadık öğretmen onları ayrı sınıfta okutacak, yeni gelecek çocukları Meliha öğretmen alacaktı. Bunları şimdiden tesbit ediyordu. On beş kız vardı. Bunların içinde yaşları ilerlemiş olanlar bulunuyordu.

Çocuklarının okumasının gerekli olduğu yolunda Pınarköylüler epeyce uyanmışlardı. Küçücük oğlanlar, yedi yaşındaki kızlar küçük hikâye kitaplarını okuyorlardı. Okudukları kadar yazanlar da vardı.

Köye gelenlerden bir kaçı pilli radyo getirmişlerdi. Yaşlılar buna kaş çatmış, bir fesat bombası gelmiş gibi yüzlerini ekşitmişlerdi. Ama yavaş yavaş onlar da memleketin başka köşelerinde ve dünyanın başka yerlerinde olup bitenlerin havadislerini dinlemeye başlamışlardı.

Sadık öğretmenin de bir radyosu vardı. Maaş almaya gittiği gün Fadime kadına da teklif etmişti:

— Sana da küçük bir radyo alayım mı?

— Ne ideceğim onu? dedi kadın.

— Bu senin için değilse de Gülçiçek için gerekli. Dört yıl sonra o bu köyden gidecek. Başka şehirlerin hayatını öğrenmesi, dünyayı anlaması lâzım. Sen bu köyde kadınların erkek kahrından kurtulması için öncülük eden bir kadınsın.

Çileli kadın bir düşünmüş, sonra:

— Çok pahalı mı ki? demişti.

— Nihayet ikiyüz elli, üç yüz lira?

— Başka masrafı var mı?

— Ayda en çok iki defa pil alırsın. On, onbeş lira. Hem niye sorup duruyorsun, ben hediye edeceğim sana. Bize çok yardımın oluyor.

— Gülçiçeği okuttuğunuz yetmez mi?

— O bizim vazifemiz. Biz yalnız köy çocuklarını okutmaya gelmedik. Bütün köyü uyarmaya geldik.

— Ben yok yoksul karı değilim. Param var. Yalnız çokluk harcamak istemem. Bakarsın ne dutluk kalır, ne cevizlik. Bütün mal elden çıkar. Kıza kim bakacak?

Fadime kadın hakikaten köyde ve hattâ memlekette bütün kadınların insanca yaşamaları ve haklarına sahip olmak için çalışan bir öncü idi. Kendi hayatında bir kırıklık olmuştu ama kasabada orta okulun ilk sınıflarına kadar okumanın onda büyük etkisi kalmıştı. Yine ayrıca Allah vergisi bir yeteneği ve açık, iyiye dönük düşünceleri vardı.

On altı yaşından sonraki hayatı tarlada, hayvanların arasında ve kahır içinde geçmiş olan bu kadın, özellikle köyde okul açıldıktan sonra kadınlar arasında bir uyarıcı olmuştu.

Böylece köy yavaş yavaş ikiye ayrılıyordu. Bir kısmı eskiye bağlanıp kalmak istiyor, bir kısmı Fadime kadının uyarmalarına katılıyor, hele şehir görmüş olanlar kadınların çalıştırılmalarına iyice karşı çıkıyorlardı.

Delikanlılar yaşlılarla alay etmek için aralarında tartışmalar yapıyor, şöyle konuşuyorlardı:

— Kız evlât mı eyidir, erkek evlât mı?

— Erkek evlât.

— Yanlışın var.

— Neye?

— Erkek evlât bir karı alır, başka bir ev açar, malının yarısını da alır gider.

— Virmem.

— Sen virme, o alır. Hiçbir kümeste ihtiyar horozun barındığını gördün mü? Yeni bir horoz gelişir, kümese sahip çıkar. Ama kız öyle değil.

— Kız ne yapar?

— Kız ne yapacak, alıcı çıkıncaya kadar ırgat gibi çalıştırırsın, sonra başlık parası alır satarsın.

İşte Pınarköyünde böyle çekişmeler olurken Musa dayının kızı Zeliha'ya alacaklı çıktı. Zeliha genç irisi al yanaklı, sağlıklı, on yedi yaşına gelmiş bir kızdı. Meliha öğretmen ona bir yıl içinde azar azar okumayı öğretmişti. Kızın anası babası şehre gitmişler, bir daha köyü aramamışlardı. Kimbilir öldüler mi, kaldılar mı?

Dede ile torun, az buçuk tarlalarını kendileri sürüp eker, biçer, erik, dut kurutur, bir kaç baş sığırla geçinirlerdi.

Komşu köydeki düğünde görmüşlerdi Zeliha'yı ve gelip istemişlerdi. Askerliğini yeni bitirmiş olan bir de Ahmet vardı ki Zeliha'yı hep isterdi. Kızın komşu köye satılacağını duymuş, Fadime kadına gelmişti:

— Teyze, Musa dayı senin komşundur. De ona Zileyi vermesin, satmasın. Ben ona oğul olurum, gayri otursun kahvede. Ne Zile'yi çalıştırırım, ne de onu. Benim kimsem yok. Zileyi isteyenler iki kuma üstüne alacaklar. Hasan'ın iki karısı var. Malları, tarlaları çok, ırgat az geliyor onlara.

Fadime kadın bir düşünür, iki düşünür, varır Musa Dayının avlusuna. Dayı yerde, hasırın üstünde oturmuş, cığara sarıyor.

— Gel buyur Fadime, diyor.

Fadime de çöküyor hasırın üstüne. Zilha da aralarda dolanıyor. Fadime kadın sesleniyor ona:

— Zile, sen ırak dur biyol. Benim dedenle söyleşeceğim var.

Kız eve giriyor. Musa Dayıda kuşku artıyor:

— Hayrola Fadime, bir derdin mi var?

— Bak, beni dinle Musa Dayı. Şurada oldum bittim komşuyuz. Aramızda hak hukuk var. Kayınbabamla da akrandın. Sen yeniden evlenmeye mi kalktın.

Musa Dayı afallıyor:

— Ne diyorsun Fadime bende karıya bakacak takat mi var? Yaş yetmiş, iş bitmiş akranlarımın hepsi toprağın altında.

— Peki, köyü bırakıp kasabaya mı varacaksın?

— Ne işim var kasabada? Bütün sülalem şu mezarlıkta yatıyor. Oğuldan hayır yok, bir gitti, gidiş o gidiş. El elde, baş başta kaldım.

— Çok iyi dersin Musa Dayı ama Zile'yi neye satıyorsun?

— Zile'yi mi, satmak mı? Fadime buna satmak mı denir? Başlık istedim. Yok yoksul insanlar değiller. Yirmi bin vereyim derler. Kayınbaban sana başlık için para vermedi mi?

— Musa Dayı, gencecik torununu iki karı üstüne kuma göndereceksin. Bir daha aramaya hakkın olmayacak. Gözyaşına bakmadan onu çalıştıracaklar. Yazık günah değil mi? Allah razı olur mu buna? Ellerin köyünde, ellerin evinde iki günde erir gider bu kızcağız.

Musa Dayı ikide bir ipliği kopup taneleri dağılan tesbihini kurcalarken, telâşından iplik yine kopar, taneler dağılır. Fadime kadın onları hem toplar, hem sayar. Otuz üçünü de cebine koyar:

— Hele sen düşüne dur, der. Ben şuna sağlamca bir iplik takayım.

Gider, biraz sonra gelir, dizili tesbihi verir:

— Buyur dayı, gayri bu kopmaz.

— Sağol Fadime. Şimdi de bana. Senin dilinin altında bir

şeyler var ama açık söylemezsin.

— Hatırını sayarım, seni kırmak istemem dayı.

— Hele diyiver.

— Köyde bu kadar delikanlı varken neye kızı ellere verirsin?

— İsteyen oldu mu ki?

— Zile çok güzel, hatır gönül bilen bir kızdır. İnci gibi kızı ha ellere vermişsin, ha kaldırıp koca çaya atmışsın.

— Sen lafı dolandırma, diyeceğini de.

— Diyeceğim şu, Zileyi Ahmet'e ver.

— Hangi Ahmet'e?

— Selim ağanın Ahmet'e.

— Fadime bu oğlanın nesi var ki?

— Biliyorum, kimsesi yok, teyzesi gille oturur.

— Sen büsbütün aklını yitirmişsin Fadime. De bana. Benden habersiz Zile Ahmet'le söyleşiyorsa ben bilirim edeceğimi.

— Bana iyice kulak ver. Bu köyde kaç kız, kaç oğlan varsa hepsi birbirini bilirler. Çeşmede, bağda, yolda rastlaşırlar. Zilenin günahını alma. Hem öksüz, yetim kıza el kaldırayım deme. Ağladığını duyduğumda tepende biterim bilmiş ol. Haydi, gayri ferman senin, sat elin garibini ellere.

-X-

Gülçiçek köyünde olup bitenleri görmüş geçirmiş bir adam gibi yerli yerince anlatırken epeyce yorulmuştu. Hepsi toplanmışlardı etrafına. Saat hayli ilerlemişti.

Nesibe Hanım:

— Gülçiçek, dedi. Seni çok yorduk kızım. Ama çok şey de öğrendik. Peki Musa Dayı ne yaptı? Anan Zeliha'yı kurtardı mı?

Gülçiçek:

— Anam bir işe bir yol elini uzatmıya görsün, dedi. O akşam ana kız yün didiyorduk. Musa Dayının eviyle bizim evin arası çok yakın. İhtiyarın iri iri söylendiğini, Zilenin: "Dede, kime istersen ona ver.

Kızın ağladığını duyduğu gibi anam nacağı kaptı ve bana "Sen dur burada, ardımdan gelme" dedi. Vardı komşuya. Işığı kıstım, pencereye vardım. Anamla Musa Dayı şöyle çekişiyordu:

— Fadime o nacakla ne ideceksin?

— Doğrayacağım.

— Beni mi doğrayacaksın?

— Yok Zileyi.

Zile de bir yandan ağlarken:

— Doğra Fadime ana, elin var olsun. Doğra da kurtulayım, dedi. İki karı üstüne kuma gidecekmişim. Elin ahırına bir inek daha sığdıracaklar.

Anam kıza sarıldı:

— Fadime kurban olsun sana, dedi. Yavrum gözelim benim. Allah'a bırak, o bilir işini. Sil güzel gözlerini, öyle kurban kurban bakma bana.

Gülçiçek içini çekerek:

— Musa Dayı ne düşündü bilmem, dedi. Sabah olunca geldi bizim avluya. Benden kahve istedi. Vardım pişirdim. Ne söyleştiklerini de duydum. Dayı:

— Fadime, diyordu. Sen Zilenin anası sayılırsın. Allah seni inandırsın benim parada gözüm yok. Ne ideceğim parayı. Bir ayağım çukurda. Zati hep düşünürüm, bu torun elimden gidecek, ben kocamış adam, sırasında bir bardak su alacak dermanım olmaz. Başka kimim kimsem de yok. Allah vermiş işte. Kimseye el açmıyoruz. Ama Ahmet'in hiç

malı yok Fadime, hiç malı yok. Başlıktan, maldan geçtim, düğün kurup iki komşuyu ağırlayacak vakti yok. Elini cebine atsa boş çıkar. Ne ideyim, nasıl vireyim, de bana Fadime.

Anam ihtiyarın eline kapanıp:

— Allah senden razı olsun, dedi. Düğünü ben edeceğim. Tüm dünya gelsin, hepsini ağırlarım. Sen de gayri rahat kalırsın. Ahmet eker, biçer, Zile başucundan ayrılmaz senin. Yalnızlık Allah'a mahsus.

Musa Dayı o gün kahvede ihtiyarların arasında otururken Ahmet'i kendi akranları arasında görür. Çağırır yanına. Aralarında şu konuşma geçer:

— Ehmet, sen Zile'ye göz komuşsun. Yoluna çıkar, önünü kesmeye savaşırmışsın. Ayıp değil mi oğul?

— Musa Dayı, kulun kurbanın olayım. Allah şahidimdir ben askerden geldim geleli Zile'ye bir çift laf dimedim. Sen zaten keşişmişsin. Yirmi bine satacakmışsın onu. Gayri benim param mı var, gücüm, hatırım mı var ki etme dayı, verme kızı diyeyim.

— Ya Fadime kadına dert yanmadın mı?

— Ağam, bir insanın canı yanarsa inler. Yüreği yanarsa ah eder. Gayri bunu da çok görme bana. Allah Zile'nin ak yüzüne iyi yazı yazmış olsun. Allah mübarek etsin.

Ehmet (Bizim köyde Ahmet'e Ehmet derler) bulaşır ağlamaya. Taze yüzü zati üzüntüden alev alev yanar, yanakları gül gül kızarır. Bir de yaşları boncuk boncuk inmeye başlar. Musa Dayı da bakar bakar:

— Oğlum Ehmet, der. Diyiver bana. Zile'de gönlün var mı?

— Bağışla dayı.

— Yok darılmam. Sen yiğit delikanlısın, mert delikanlısın de bana.

— Desem de ne çıkar dayı? Zile kim, ben kim?

Musa Dayı, Ahmet, sen Zile'ye göz koymuşsun, dedi.

— Nen var be oğlum, Allah övmüş yaratmış, eli ayağı düzgün delikanlısın. Seni evime alsam, bana erkek evlât, torunuma da koca olsan, âhir ömrümde ben de yaşadığım kadar içim rahat yaşasam, ölürken gözüm ardımda kalmasa iyi olmaz mı, he... ne dersin?

Ne diyecek Ahmet. Kapanır adamın dizlerine. Yaşları ıslatır ihtiyarın dizlerini. Bütün kahve ayaklanır, bütün Pınarköy ayaklanır, nişan olur, düğün olur her evden ya bir altın, ya bir buzağı, ya bir koç hediye gelir. Fadime kadın çok yardım eder, okulda da:

— Eeeeee öğretmen, der. Diktiğim ağacın bu yıl meyvasını aldım.

Gülçiçek artık sustu. Nesibe Hanım:

— Bu gecelik yeter, dedi. Sonra yine anlatırsın bize.

Gülçiçeğin çokluk anlatacağı kalmamıştı. Onu dinleyenler Pınarköyü gözleriyle görmüş, orada oturanlarla tanışmış gibi biliyorlardı. Kızlar bile bu anlatılanların etkisi altında kalmışlardı.

Feride Hanım kendi eğlenceleri peşindeydi. Sözde mutfak masrafı olarak kocasından aldığı parayı süsüne, eğlencesine ve kumarına harcıyordu.

Ailenin bütün meseleleri ortadaydı. Bir çatışma sırasında birbirlerine hakaret ediyor, yaptıkları bir hareketi yüzlerine vuruyorlardı.

.....

Feride Hanım:

— Bedri, rica ederim kes artık,dedi.

Bedri Bey:

— Zaten bugüne kadar kestiğimiz için bu işler böyle oldu, dedi. Hemen kuluçka gibi kızlarını korumaya kalkarsın. Benim bir söz söylemeye hakkım yok.

— Varsa söyle. Ne boğazlarına bakarsın, ne giyim kuşamlarına. Verdiğin para benim rujuma yetmez.

— Evet, rujuna, kumarına, berber masrafına yetişmez.

— Bir karne için canımı sıkma benim. Mutlaka okumaya muhtaç mı bu çocuklar? İnci gibi kızlar, kapanın elinde kalır.

— Yakında onu da göreceğiz.

Lâle ile Jale'nin âvareliğine karşılık Bilge karnesindeki iki kırık için çok üzülmüştü. Bir gün Gülçiçek:

— Hanım teyzeciğim, dedi. Benim sıra arkadaşım var.

Matematiyehiç aklı ermiyor, öteki notları güzel ama matematiği çok bozuk. Okulda vakit olmuyor.

— Beraber çalışmak için buraya mı çağıracaksın?

— Buraya nasıl çağırabilirim, ablalarım alay ederler.

— Burada kimsenin kimseyle aley etmeye hakkı yoktur Gülçiçek. Burası benim evim. Arkadaşına söyle, ailesinden izin alsın, ara sıra gelir, çalışırsınız.

— Teşekkür ederim teyzeceğim.

Fakat kızlar Gülçiçekle Bilgenin çalışmasına meydan vermemek için radyoyu veya pikabı sonuna kadar açarak gürültü ediyorlardı.

Nesibe Hanım, Gülçiçeğe yattığı sedirin üzerinde çalışmalarını söyledi. Bu defa Feride Hanım annesine sordu:

— Kuzum anne, Allah'ını seversen elin köylüsünü eve aldığın gibi bir de mahalle kızını taktırdın peşine. Bir kere yukarıya çıkda bak. Neler dönüyor ortada.

Nesibe Hanım çıktı yukarıya. Apartmanda üst üste iki katı birden kullanıyorlardı. İçeriden bir merdiven vardı. Yatak odaları yukardaydı.

Nesibe Hanım çıktı ve tekrar indi.

— Ne var Feride? dedi. Ben birşey göremedim.

Feride Hanım alay ederek:

— Perdenin kapalı olduğunu da görmedin mi anneciğim?

— Perdenin mi? Peki kapalı olmasından ne çıkar?

— Perde neden kapatılır anne?

Nesibe Hanım başını salladı.

— Feride, kızlarının suçlarını örtmek için etrafta başka suçlu arıyorsun? Yazıklar olsun sana! Gülçiçek ne zaman ders çalışmaya kalksa perdeyi muhakkak kapatır. Caddelerdeki hareket onu meşgul ediyormuş. Bu bugünkü iş değil.

Sana rica ederim bu kızı kötülemek için kendini yorma. Ben ondan memnunum. Benim sinirlerimi bozmaya, beni rahatsız etmeye hiç birinizin hakkı yok.

— Kızın bu davranışından memnun oldum anne.

Feride Hanımın bu huysuzlukları birazda kıskançlıktan ileri geliyordu. Gülçiçeğin çalışkanlığı kendi kızlarının âvâreliğini ve tembelliğini daha fazla ortaya koyuyordu.

-XI-

O yaz annesinin yanına giden Gülçiçek, köyünden biraz esmerleşmiş olarak dönmüştü. Kendisini karşılayan olmamıştı. İki bavulunu birden taşımak zorundakalmış, köprüden bir otomobil tutarak Nişantaşındaki apartmana gelmişti.

Feride Hanımla kızları yine yoktu. Okul Ekimin başında açılıncaya kadar Bursa'da kalacaklarmış. Nesibe Hanım yalnızdı. Kızın samimiyetle boynuna sarılmasına ve izin alarak yüzünü öpmesine karşılık:

— Hakikatli çocuk, demişti. Ben kendi torunlarımdan bu sevgiyi göremedim.

Gülçiçek annesinden başka Sadık öğretmeni, Meliha öğretmeni ve artık dokuz yaşına gelmiş olan Canı uzun uzun anlattı. Her gün anlatacak birşeyler buluyordu. Yapayalnız kalmış olan Nesibe Hanım onun gelişine sevinmişti. Kız ayrıca hediyeler getirmişti. Tarhana, bal, tereyağı, pestil, cevizli sucuk, dutkurusu, sonra renkli işlenmiş yün çoraplar, renkli ve çeşitli oyalar.

Feride Hanım gelip de Gülçiçeği apartmanda görünce bayağı hiddetlenmiş:

— Anne, ağzımızın tadını kaçırmak için mi yapıyorsun bunu? demişti. Bu Allah'ın hödüğü okuyacak, bizimkiler büsbütün kepaze olacak değil mi?

Nesibe Hanım bu defa iyice kızmıştı:

— Feride, dedi. Gülçiçek bana benim torunlarımdan bin kat daha hayırlıdır. Ölsem habereniz olmayacak. Bırakıp gidiyorsunuz. Hepiniz kendi havanızdasınız. Benim işime karışmayınız, canımı sıkarsanız nem var nem yoksa veririm bu kıza.

Feride Hanım:

— Biraz zor verirsin, dedi.

Nesibe Hanım:

— Aptallık etme, dedi. Sen de kızlarından daha başka türlü değilsin. Okumadın, ortanın yarısında dama dedin. Ne kanun bilirsin, ne nizam. Sadece poker bilirsin., berber bilirsin sen. Ben senin gibi cahil değilim. Kızdırıp durma, apartman dairesini de, eşyalarımı da satış yaparım Gülçiçeğe.

Bedri Bey bunu duyuncu yemekte sözü bu konuya getirerek:

— Valde hanım, neniz varsa Gülçiçeğe vereceğiniz doğru mu? dedi.

Nesibe Hanım:

— Daha fazla dalıma basarlarsa yaparım bunu, dedi. Sanki ben bunların yanına sağınmışım gibi bana emir vermeye kalkıyorlar. Gülçiçeğin bana zararı değil faydası var.

Bedri Bey aşağıdan alıyordu:

— Size ev işlerinde yardım ettiği gibi can yoldaşı da olduğu malum. Sonra sessiz, hakikatli kız. O da sayenizde okuyor.

— Sayemde okumuyor Bedri Bey, anasının bol bol gönderdiği para ile okuyor. Kadın orada toprakla, hayvanlarla boğuşup dişinden tırnağından artırıp para gönderiyor buraya. Artık benim şımarık torunlarım bir bardak su vermeyi bile bıraktılar.

Bedri Bey hep aşağıdan alıyordu:

— Haklısınız efendim. Artık hiçbir işe el sürmüyorlar.

Lâle:

— Ya, bu Allah'ın öküzü varken ben mi iş göreceğim? dedi.

Feride Hanım:

— Vallahi ne yapsan haklısın anne, dedi. İstersen hepimizi at sokağa. Bu evde oturmaya, bir yudum su içmeye hakkımız yok. Bunu bildikleri halde fırın küreği gibi dilleri var. Benim de öyle.

Fakat sataşmaların arkası gelmiyordu. En fazla Lâle, Gülçiçeği kıskanıyordu. Nesibe Hanım sofra kurması, sofra toplaması, yemek vermesi için kızı vazifelendirmişti. Gülçiçek verilen her işi hiç itiraz etmeden ve elinden geldiği kadar iyi şekilde yapıyordu. Nesibe Hanım bir bardak su verse teşekkür eder:

— Bu işlere seyirci kalma, öğren kızım, derdi. Öğren ki başkalarına öğretesin. Bir gün belki evinde bir hizmetçi çalıştırırsın, belki bir garibi evlat edinirsin, ona da öğretirsin.

— Ben yalnız size hizmet için yaparım teyzeciğim. Ben köyden geldim, köye gideceğim.

— Belli olmaz Gülçiçek.

— Tuttuğunuz yol o değil mi? Rençberlek yapan, ezilen, dövülen kadınları, satılan kızları kurtaracağız.

Bir akşam yemekte Bedri Bey:

— Gülçiçek, dedi. Bayağı bir gaye uğrunda çalışıyorsun. Bizim memlekette kadın-erkek davası var mı?

Kız yaşından umulmayan bir kesinlikle:

— Büyük şehirlerde yok, dedi. Ama köylerde kadınlar kovanlardaki işçi arılar gibi çalışıyorlar. Kadın tarlada, erkek kahvede. Çoğu böyledir. Buralarda dernekler kuruluyor, kadın hakları diyip duruyor, ziyafetler veriyor, tanışma

çayları tertipliyorlar. Böyle toplum hizmeti olmaz.

— Ne yapmalı, kuvvet mi kullanmalı?

— Zorla birşey yapılmaz Enişte bey. Uyarmak, okutmak, birşeyi istetmek, benimsetmek lâzım.

Bedri Bey:

— Çok güzel, dedi. Sen bu sözleri kimden öğreniyorsun?

— Anam köylülere kızardı da Sadık öğretmen ona bu işlerin nasıl olması gerektiğini öğretir, iyice anlatırdı. Meliha öğretmen de biliyor. Musa Dayı başlık parası alamadı. Halil emmi de almadı. Çünkü anam onları uyardı. İkisi de birer dede. Ne idecekler parayı? Sonra anam iyi bir iş daha yaptı. Zeyneb'i isteyen bir delikanlı çıkmıştı. Anam dedesine öyle dedi:

— Bu köy, bunca yıldır senin yaptığın çömleklerle, kâselerle, fincanlarla, güveçlerle mutfaklarını, evlerini süsledi. Zeynep de bu işin inceliklerini biliyor, çok güzel işlemler yapıyor. Yanına al helâl süt emmiş bir delikanlı. Hem sana evlat olsun, hem de torununa koca. Sanatını da öğretirsin, atandan sana kalan bu ustalıklarını kendinle beraber öldürmezsin.

Adam bayağı heveslendi. Askerden yeni dönen Selimi sağlık verdiler. Elinden iş gelir, inceliği bilir bir delikanlı. Ben ayrılmadan önce nişan yaptılar. Zeynep, anamın boynuna sarıldı. Ağladı sevinçten. Satılmak, ellerin köyünde hırpalanmak eziyet çekmek kolay mı? Şimdi ne kadar kız varsa anamın güzünün içine bakıyor. Kızını başlık parasını satıp hayrını görmüş kim var ki?

Gülçiçek onbeşini bitirmişti, onaltı yaşının içindeydi. İnce bir yüzü vardı. Şehir kızından farkedilir bir tarafı görünmüyordu. Kullandığı bazı kelimeleri de bırakmıştı.

Genç kızlığa ilk adımlarını atmış olan Gülçiçek saçları kesildikten ve kıyafetine biraz daha itina edildikten sora o

derecede değişmişti ki seyrek olarak Nesibe Hanımı görmeye gelen uzak akrabaları şaşıp kalıyorlardı.

-XII-

Nesibe Hanım köyden gelen kıza güveniyor, ona özeniyor, onunla kendi torunlarından fazla meşgul oluyordu. Belki bu fazla itimat edip güvenmesi ve bağlanması yüzünden bir olay onu birden bire çok kırmış, düşünememiş, sinirlerine hâkim olamamıştı.

Gülçiçek bazen okulun tertiplediği gezmelere, inceleme gezilerine gidiyor, bazen Bilgelerde ders çalışmak için birkaç saat kalıyordu.

O gün Gülçiçek yine Bilgelere gitmişti. Döndüğü zaman salonda yabancı bir beyle bir hanım vardı. Nesibe Hanım pek sinirli görünüyordu. Kızı içeriye çağırdı ve:

— İşte Gülçiçek bu, dedi. Buyurun, kendiniz konuşunuz.

Yabancı kadın hemen parlıyacaktı. Fakat erkek ona dönerek:

— Hanım, dedi. Bu kız anlayışlı bir çocuğa benziyor. Şimdi bütün gençler biraz havalı, müsaade et de ben konuşayım.

Kadın hırsından mendilini dişleriyle kemiriyordu. Ellerinin titrediği görülüyordu. Erkek konuşmaya başladı:

— Doğanı tanıyor musunuz Gülçiçek Hanım?

Kız şaşkınlıkla:

— Okulda birkaç tane Doğan adında arkadaşımız var, dedi.

— Evet, okulda kız-erkek karışıktı. Bir arada kardeş gibi yaşıyorsunuz. Fakat bizim oğlumuz bu medenî hayatı tam bir dürüstlük içinde sürdüremiyor. Daha bir okul çocuğu olduğunu liseye yeni geçtiğini idrâk edemiyor. Belki siz de bu

müşterek hayatı rahatlıkla hazmedememiş, gençliğin bazı erken beliren duygularına kapılmışsınızdır.

Gülçiçek kızarıyor, önüne bakıyordu. Konuşan adam:

— Bana bakınız kızım, dedi. Benim oğlum henüz onyedi yaşındadır. Bu yaştaki erkekten ne koca olur, ne de eğlence arkadaşı. Bizim öyle hovardalığa harcıyacak paramız da yok. Ben nihayet bir memur insanım. Doğanı okutmaya çalışıyorum. Zaten aklı bir karış yukarıda. Ortaya bir de söz çıkıyor, onunla doğru dürüst okuyacağınız yerde okuldan kaçarak dışarıda buluşuyor, şurada burada geziyorsunuz. Ben bu kadarına da razıyım. Fakat siz yalnız bir tek arkadaşla yetinmiyorsunuz. Erkek çocukları birbirine düşürmüşsünüz. Biraz önce oğlum yüzü gözü kan revan içinde geldi.

O zamana kadar sabreden kadın birden haykırdı:

— Aşifte, benim oğlumdan başka sırnaşacak erkek bulamadın mı?

Bunu söyleyen kadın bir de "tuuh sana!" diye tükürmüştü:

Adam:

— Hanım, sabırlı ol, dedi. Evdekini düşün. Bir hırs, hiddet yüzünden bir evlattan olacaksın. Kalk, haydi gidelim. Buraya her şeyi bozmak, hakaret etmek için gelmedik. Kız istemeye geldik, anladın mı, kız istemeye.

Onlar nasıl çıkıp gitmişlerdi, nasıl ayakta durabilmişti Gülçiçek? Kadının tükrüğünün bir parçası yanağına değmişti. Orası ateşle dağlanmış gibiydi. Yüzü ve boynu kıpkırmızıydı. Durmadan yutkunur gibi birşeyler yapıyordu.

İşte bu sırada Feride Hanım söylenmeye başlıyordu:

— Eee, Nesibe Hanımefendi. Güvendiğiniz dağlara kar mı yağdı? Şimdi ayıklayın pirincin taşını. Can yoldaşı dediğiniz çarıklı kurmay işte sizin başınıza böyle bir iş açar ki yüreğinize inmezse şükrediniz.

Nesibe Hanım konuşamıyordu. Lâle salonun bir ucunda teyp çalıyordu. Nesibe Hanım:

— Jale, benim sinir ilâcımı getir, dedi.

Artık ilâcını Gülçiçek'ten istemiyordu. Titreyen elleriyle ilâcı kaşığa koyarken yarısını üstüne döktü. Valaryan kokusu salona yayıldı. Feride Hanım:

— Kendini ne sıkıyorsun anne, dedi. Söyle, payla, içini boşalt.

Yaşlı kadın çarpıntılar içindeydi. Gülçiçek kolonya şişesini almak için salondan çıktı, çabucak döndü. Nesibe Hanıma yaklaştı. Kadın:

— Ne yüzle, diye söylendi. Sonra ağlamaya başladı.

Evet, Nesibe Hanım, elleri yüzünde ağlıyordu. Gülçiçek onun oturduğu koltuğun yanına, yere çökmüştü. Önüne bakıyordu.

Feride Hanım dişleri arasından haykırdı:

— İşte kadınları tarladan kurtaracak yaratık. Okuyacak, öğretmen olacak. Kardeşim de başımıza dert edecek insanı seçmiş. Nerede görülmüş bunlardan adam çıktığı? Tevekkeli para ile satmıyorlar. Başlarından sopa eksilir,korku kalmazsa işte böyle olurlar.

Nesibe Hanım:

— Sen yukarıya çık, dedi.

Gülçiçek salondan ve merdivenlerden çıktı. Aşağıdan Feride Hanımın sesi geliyordu:

— Anne, üzme elin şırfıntısı için kendini. Bunlar böyledir, bilmiyor musun? Adam etmek için evine alırsın biraz gelişti mi ya sütçüye kaçarlar ya bakkal çırağına. Kızın mı, torunun mu? Ne var bu dereceye kadar üzerinde duracak? Yapacağın kadar iyilik yaptın. Üç yıl kahrını çektin.

Yukarıda, Gülçiçek anasının sesini duyuyordu:

— Kızım, gurbete gidiyorsun, ellerin yanındasın. Şu parayı al, böğründe bir yerde sakla. Günün günü, günün saati var. Başın sıkılır, gelmeye kalkarsın.

Bir küçük mendile sarılı duran o beştane yüzlük lira göğsündeydi. Elini bu küçük para çıkının üzerine koydu. Onun orada olduğunu hissetti. Eliyle bastırdı. Bu bastırmaktan güç alıyordu.

Dakikalar, belki saatler geçti böyle. Hava iyice karardı, gece oldu.

Aşağıda sesler kesildi. Sonra mutfakta ve yemek salonunda kapkacak gürültüleri oldu.

Herhâlde yemek yediler. Sonra Nesibe Hanım ağır ağır, dura dura merdivenleri çıktı. Odanın kapısı açıktı. Gülçiçek sedirin bir ucuna oturmuştu. Yerde bir noktaya bakıyordu. Ağzından bir kelime çıkmıyor, hiç kıpırdamıyordu.

Nesibe Hanım:

— Git yüzünü, gözünü yıka, dedi.

Gülçiçek duymadı bile.

Kadın kapıyı kapattı. Sonra ışığı söndürdü yattı.

-XIII-

Ertesi sabah, köyden gelen kız artık apartmanda değildi. Pek sıkıntılı bir gece geçiren Nesibe Hanım gözlerini açınca ilk işi kızın yattığı yere bakmak olmuş, sonra kalkıp doğrulunca o gece üzerinde yatılmadığı belli olan divanda beyaz bir kâğıt bulmuştu.

Gözlüğünü takdı, uzanıp mektubu aldı. Bunu Gülçiçek yazmıştı:

"Nesibe Hanımefendi, üç yıl bana analık ettiniz, üç yıl beni korudunuz. Bunu hayatımın sonuna kadar andıkça gözlerim yaşla dolacaktır. Şimdi elinizi öpemeden, size te-

şekkür edemeden ayrıldığım için ağlıyorum. Siz sinirli, bir takım rahatsızlıkları olan bir hanımefendisiniz. Benim gibi köyden gelen görgüsüz bir kızla uğraşamazsınız. Ben alnıma yazılan yazının doğrultusunda, kedimi korumaya çalışarak yürüyeceğim. Benim ilerimden siz sorumlu değilsiniz. Beni aramamanızı ve benim için üzülmemenizi rica ederim."

Mektubun altında "Köyden Gelen Kız" diye bir de garip deyim vardı. Nesibe Hanım etrafına bakındı, acele ile giyindi. Elinde mektupla aşağıya indi. Uyuyup kaldığı için saat epeyce ilerlemiş. Bedri Beyle kızlar gitmişlerdi.

Feride Hanım kahvesini içiyordu. Nesibe Hanım birşey söylemeden mektubu uzattı, kızı şöyle bir göz attı, sonra daha dikkatli okudu ve elinin tersiyle itti.

— Pekâlâ, dedi. Sen de kurtuldun, biz de.

Aradan bir zaman geçti. Feride Hanım söylenerek bulaşık kapları toplayıp yıkamaya başladı. Nesibe Hanım:

— Erken kalkıp gitmiş olmalı, dedi.

— Öyle olacak anne. Biz kalktığımız zaman kapının zinciri açıktı. Akşam şaşkınlıkla kapatılmamış sandık. Hatta Bedri bana söylendi. Ben o ahlâksızın çıkıp gittiğini aklıma bile getirmedim. Acaba bir şeyler aldı mı? Paran filan eksik olmasın?

— Biliyorsun, çekmecenin anahtarı hep koynumda. Ama şimdi düşünüyorum, nereye gidebilir?

Gün çok sıkıntılı geçti. O akşam yemekte Feride Hanım Laleye sordu:

O edepsizi okulda görmedin değil mi?

— Görmedim anne.

— Sen, Jale.

— Görmedim.

Günler sıkıntı içinde geçmeye başladı. Aradan bir hafta geçti. Kapıcı bir zarf getirdi. Bu zarfta Nesibe Hanımın parası bulunan bankanın bir dekontu vardı.

"Fatma Deren tarafından posta ile hesabınıza gönderilen bin lira nezdimizdeki hesabınıza alacak kaydedildi."

Nesibe Hanım:

— Demek köye gitmemiş, dedi. Gitseydi anası bu parayı yollamazdı.

Apartmanın içinde bir sessizlik, garip bir huzursuzluk ve bir sıkıntı başlamıştı. Hiç âdetleri olmadığı halde Lâle ile Jale sofraya ve bulaşığa yardım ediyorlardı.

Nesibe Hanım sorumluluktan korkarak aradan iki gün geçmeden Gülçiçeğin bıraktığı mektubu postaya koyarak oğluna yollamış, ayrıca hadiseyi anlatan bir de mektup yazmıştı.

Gülçiçeğin ayrılışından oniki gün geçince Sadık öğretmenden gelen mektupta şunlar yazılı bulunuyordu:

"Anneciğim, Gülçiçeğin hayatından ben sorumluyum. Çünkü onu İstanbul'a yollayan benim. Kasabada ortayı okuyup ilköğretmen yetiştiren bir okula verebilirdik. Ben daha iyi yetişmesini istedim. Ayrıca bana gönderdiğin mektubu pek garip buldum. Bunda bir içlilik, gizli bir hakikat var. Ablam, eniştem, yeğenlerim onu bulabilirsiniz. Yüz üstü ve koskoca şehirde yalnız bırakmayınız. Bu şehir bu kızcağızı bir hamlede yutar. Tatil ayında burada görüştüğüm zaman o derecede olgun fikirlere sahip görünüyordu ki Meliha ile şaşıp kalmıştık. Sizden sevindirici bir haber almadan annesine bu olaydan bahsedemem. Canla başla çalışan bu zavallı kadın kahrolur."

Koskoca şehirde köyden gelen kızı nasıl bulabilirlerdi? Okula gidip sormaya bile yüzleri yoktu.

Fakat bir gün lisenin müdüründen bir mektup geldi Ne-

sibe Hanıma?

— "Velisi bulunduğunuz Gülçiçek Derenin durumu hakkında görüşmek üzere okula teşrifinizi rica ederim," diye yazılmıştı.

Feride Hanım:

— Sen üzülme anne, dedi. Ben giderim.

— Hayır, dedi Nesibe Hanım. Sorumlu olan benim, velisi de benim.

Ertesi gün birlikte gittiler. Okul pek uzakta değildi. Kapıdan girdiler. Okulun içi arı kovanı gibi uğulduyordu. Binbeşyüz kadar kızlı erkekli öğrenci vardı.

Müdürün odasında Nesibe Hanım tıkanacak gibiydi. O kibar bir kadındı. Daima saygı görmüştü. Şimdi insana şeref vermeyecek bir takım sözlere karşı bulunacaktı.

Müdür ayağa kalkarak karşıladı onları. Nesibe Hanımı çok iyi tanıyordu. Biraz heyecanlı ve telâşlı görünüyordu:

— Sizi buraya kadar yorduğum için özür dilerim hanımefendi, dedi. Velisi olduğunuz genç kıza söylemek istemedik. Belki siz razı olmazsınız, sonra kendisi de kırılabilirdi.

Nesibe Hanım:

— Kaydını filan aldı mı okuldan? diye sordu.

— Kim hanımefendi, Gülçiçek Hanım mı? Böyle birşey bahis konusu değil. Bütün öğretmenleri kendisinden son derecede memnundurlar. Terbiyeli, mazbut örnek bir hanım kız. Üç yıl bizde ortayı okudu, en başarılı bir öğrenci olmuştu. Bu sene lise kısmımıza geçti.

Ana kız şaşkın ve endişeli dinliyorlardı. Müdür:

— Mesele şu hanımefendi, dedi. Bu kız sizin öz kızınız değildir. Bu kız bir köylü kızıdır. Anası tek başına çalışarak onu bir öğretmen olarak yetiştirmek istiyor. Liseye kaydını

yaptırırken bunu bizzat siz anlatmıştınız. Üstün başarı gösteren bu öğrenci artık ne anasının, ne köyünün, ne de velisi olan sizindir. Bu çocuk milletin malıdır. Onu bağlı olduğumuz vekâlet yetiştirecektir. Biz onun durumunu üstün makamlara duyuracağız. Bütün tahsil masrafını vekâlet ödeyecektir. Hattâ onun yatılı olarak kalmasını isteriz. O bizim şeref kontenjanımızdan ileriye sürdüğümüz bir kız olacaktır.

Nesibe Hanım:

— Bir şey anlamıyorum beyefendi, dedi.

Müdür de biraz şaşırdı, gülümsedi:

— Bu dereceye kadar başarılı olduğunu tahmin etmemiş olabilirsiniz, dedi. Fakat hakikat budur hanımefendi. Gülçiçek Deren bizim şeref listemizdedir ve onun hükümet hesabına okutulmasını istiyoruz. O ne zavallı bir köylü kadına yük olmalıdır, ne de sizin gibi münevver bir hanımefendiye.

Feride Hanım:

— Siz Gülçiçeği gördünüz mü bugünlerde? dedi.

— Evet, dedi Müdür. Bu sabah kendisini çağırdım. Liseler arası bir münazaraya sokmak istedim. Biliyorsunuz ki geçen yıl kadınlar yılı olarak ilân edilmişti. Gülçiçek kendisini kadınların uyarılmasına adamıştır. Önce bir konferans verecek, sonra karşı düşünceli konuşmacılarla bir münazara yapacaktır.

— Gülçiçek şimdi okulda mı?

— Elbette hanımefendi. Bu başarılı kızımız okula yazıldı yazılalı bir tek gün devamsızlık yapmadığı gibi geç de kalmamıştır.

— Müdür bey, bundan emin misiniz?

— Ben mi hanımefendi? Vekâlete arzetmek üzere hazırladığımız yazıyı size de okuyabilirim. Sizi davetten kastım

şudur: Bir emanet çocuğu ben okutmaktan aciz miyim? gibi bir güceniklikle sizi üzmek istemedim. İftihar ediyoruz hanımefendi, bize böyle bir öğrencinin gelmesine, onu tanımamıza öncü olduğunuz için size teşekkür ederiz.

Ana kız, birbirlerine baktılar. Nesibe Hanım:

— Estağfurullah, dedi. Yalnız şey... bir yanlışlık olmasın.

— Ne gibi hanımefendi.

— Bir isim benzerliği filân.

— Hanımefendi biz öğrencimizi tanımaz mıyız!

Müdür saate baktı, sonra zile bastı. Gelen hademeye.

Okul müdürü Nesibe Hanım'a Gülçiçek'in başarılarını anlattı.

— Dokuz A'dan Gülçiçek Deren Hanımı istiyorum, dedi.

Ana kız şaşkındılar. Müdür ayağa kalkıp gezinirken birden Feride Hanımın yanında durdu:

— Hanımefendi, dedi. Her iki kızınızın durumu hakkında görüşmek üzere birkaç defa gelmiştiniz. Son durumu bilmiyorum ama şimdi birçok genç aynı bunalım içindedir. Okul dışındaki hayat öğrenciye daha çekici geliyor. Birbirlerini görerek, birbirlerini ayartarak okul dışında kısmen serseri ve çoğu zaman ana ve babalarının haberi olmadan geziyorlar.

Feride Hanım sıkıntı içinde:

— Zamanımızın çocukları efendim, dedi.

Müdür devam etti.

— Geçenlerde üzücü bir olay geçti. Bu arada, okulda bulunan bir kız için dövüşen ve dövülen bir delikanlı ile anası ve babası geldiler. İnanır mısınız şikâyet ettikleri kızın adı Gülçiçek. Hattâ köyden gelen kız diye tarif ettiler. Bir gözü çürümüş, bir iki dişi kırılmış ve dudağı patlamış olan Doğan adındaki oğlan Gülçiçeği getirttiğim zaman: "Baba bu değil, bu kızla benim ilgim yok!" dedi. Bu delikanlı bu sene naklen gelmişti bize. İlgilendiği kızın sarı saçlı, mavi gözlü olduğunu ve belgeli bulunduğunu söyledi. Belgeli çocukların resimlerini gösterdik, tereddütsüz kızınız Lâle Hanımın resmini gösterdi bize.

Feride Hanım epeyce sarardı:

— Fakat Lale belgeli değil ki müdür bey!

Müdür başını salladı:

— Maalesef onuncu sınıftaki Jale Hanım gibi kızınız Lâle Hanım da belgelidirler, dedi. Okula devam için bir yıl bekleyecekler.

— Fakat Müdür bey, onlar muntazaman okula geliyorlar.

— Gelmiyorlar hanımefendi. Misafir öğrenci veya dinleyici olarak da gelmiyorlar.

Feride Hanım çıldıracak gibiydi. Bu sırada kapı vuruldu. İçeriye Gülçiçek girdi. Nesibe Hanımla Feride Hanımı görünce donup kalmış, tekrar gelincik gibi kızarmıştı.

Müdür ona doğru gülümseyerek ilerlerken elini uzattı:

— Gel yavrum, gel kızım, sizden bahsediyorduk.

Belki müdür de Gülçiçeğin neden bu iki kadının elini öpmeye lüzum gördüğünü düşünmüştür. Sonradan bunu bir sevinç gösterisi olarak kabul etti. Hattâ Nesibe Hanımın:

— Gülçiçek, evladım, beni üzecek birşey yapma rahatsızım ben. Sabahlara kadar oturuyorum. Biraz da beni düşün, rahatsızım Gülçiçek, demişti.

Kıza sarılmıştı. Yüzünden kayan yaşlar kızın saçlarına karışmıştı.

-XIV-

O gün, okulun dağılacağı sırada Feride Hanım tekrar okulun kapısına giderek Gülçiçeğin çıkmasını beklemişti. Yüzlerce çocuk şakalaşarak, itişip kalkışarak, çantalarını savurarak,uzaktan birbirlerine seslenerek çıkıyorlardı.

Feride Hanımın gözleri kendi kızlarını arıyordu bu genç sürüsünün içinde birini olsun görebilse dünyalar kendisine verilmiş olacaktı. Fakat ne Lâle vardı, ne de Jale.

Gülçiçek, Bilge ile beraber çıkmıştı. Gülçiçek beklendiğini anlayınca Feride Hanımın yanına geldi. Kadın:

— Teyzen seni bekliyor Gülçiçek, dedi.

— Gelirim efendim, dedi kız. İzin verirseniz Bilgelerdeki kitaplarımı alayım. Pardesüm de orada.

— Bilgelerde mi kalıyordun?

— Evet efendim.

— Peki, onlara ne söyledin?

— Ablalarımın beni istemediklerini, kız öğrenci yurdunda bir yer açılıncaya kadar kalmama müsaade etmelerini istedim. Zaten Bilgeyi çalıştırıyordum. Bey amcamla hanım teyzem kabul ettiler beni.

— Haydi kızım, onlara uğra, teşekkür et. Annemin senin ayrılığından çok üzüldüğünü söyle onlara. Sonra bir gün tekrar gideriz, biz de teşekkür ederiz.

Feride Hanım yalnız dönmüştü. Ana kız salonda hiç bir şey konuşmadan oturuyor, pencereden bakıp bekliyorlardı.

Biraz sonra içine birkaç defter koyduğu çantasını savurarak Lâle geldi. Doğru yukarıya çıktı, arkasından Jale geldi. Salonun kapısından baktı.

Annesinin yüzü değişikti. Bütün kanı yüzünden çekilmiş, yeşilimsi bir hal almıştı. Feride Hanım:

— Okuldan geliyorsun değil mi Jale? dedi.

Kız annesine bir göz atıp:

— Boşuna üzme kendini anne, dedi. Ne olursa sana olur. Okuyamıyorum, ne yapayım? Sana çekmişim.

Feride Hanım titreyerek:

— Nerelerde geziyorsun? dedi.

— Şişli'de bir berberin yanındayım anne. Manikür yapıyorum.

— Peki kardeşin?

— Onu bilmem.

— Okula gitmiyor, değil mi?

— O da belgeli. Bana bir arkadaşına gidip ders çalıştığını söylüyor.

— Doğan mı bu arkadaş?

— Bilmem. Sekizdeyken bir sınıf arkadaşı vardı, ama adını bilmiyorum. Ne olmuş?

Bu sırada kapı çalınmıştı. Feride Hanım açtı ve içeriye giren Gülçiçeği karşıladı.

— Gir canım, salona git. Teyzen bekliyor seni?

Kız kolundaki pardesüyü astı. Salona girdi. Jale şaşkındı:

— Anne, bu kız yine mi geldi?

Feride Hanım:

— Kardeşinin son marifetinden haberin vardır sanarım, dedi. Bu zavallının adını vererek yapmadığını bırakmamış. Herşey meydana çıktı.

— Anne, biraz da bu köyden gelen kızın çalışkanlığı bizim felâketimize sebep olmuştur.

Feride Hanım:

— Burası ciciannenin evi, dedi. Bu evin kapısı iyilere, çalışkanlara hiçbir zaman kapanamaz. Siz tembel, ahlâksız diye, iyi insanlara kapıyı kapatamayız. Babanızla hesaplaşırsınız.

Jale:

— Dikkat et anne, dedi. Bir fiskeye bile hakkınız yok. Çıkar giderim. Kardeşime gelince sokağa düşer. Bilmiş ol da ona göre hareket et.

O akşam, Bedri Bey kapıdan girer girmez Feride Hanım kendisine bazı tembihte bulunmuş olacaktı. Gülçiçek sofrayı hazırlamıştı. Bedri Bey:

— Hoşgeldin Gülçiçek, dedi.

Kız onun elini öptü. Lâle fırtınanın kopmasını bekliyordu. Fakat sinirleri pek bozuk olduğu halde karı koca hiçbir şey söylemediler. Yemek sessizce yendi. Yemekten sonra Bilge ile anası ve babası gelmişlerdi. Bedri Beyle Feride Hanım yukarıya çıkmışlardı. Kızlar da ortada yoktu.

Bilgenin babası darılıyordu:

— Hiç olmazsa Gülçiçek biraz daha kalmalıydı bizde. Bilge onunla çalışmaya başladıktan sonra notlarını düzeltti. Biz Gülçiçeğe tam bir yılı borçluyuz.

Nesibe Hanım:

— Küçük bir anlaşmazlık oldu, dedi. Hâlbuki ben Gülçiçeği kendi torunlarımdan çok severim. Hakikatlidir, candandır. Sonra velisi benim. Bana emanet edilmiş bir kız. Tabii bu durum onun Bilge ile arkadaşlığına engel olamaz. Bilgeye her zaman kapımız açıktır. Gülçiçek de istediği zaman size gelebilir.

O akşam odalarına çekildikleri zaman Nesibe Hanım:

— Bu gece içim rahat olarak uyuyacağım Gülçiçek, dedi.

-XV-

Sevgili teyzeciğim;

Köyden gelen kız,dokuz yıl sonra, tekrar köyüne döndü. İstanbul'da, Yüksek Öğretmen Okulunda okumuş, en büyük şehrin bütün konforuna alışmış, ışığın, rengin, müziğin, hattâ alkışların, takdirlerin tadını tatmış bir kız tekrardağbaşına, toprak damlı, kervan geçmez, kuş konmaz biryayladaki köye döner mi?

Bunu sizden, bir aralık başka bir köye tayin edilen Sadık öğretmenin tatili geçirmek üzere Nişantaşı'na geldiği sırada, duymuştum. Oğlunuza:

— Bu kız bu kadar takdir kazandıktan, en yüksek makamlardan tebrik yazıları aldıktan sonra o yoksulluk bölgesindeki ıssız köye döner mi? demiştiniz.

O zaman Sadık öğretmen size şöyle bir olayı anlatmıştı. Ben istemeyerek ve haberiniz olmadan duymuştum bunu. Benim ilk öğretmenim ve uyarıcım olan Sadık öğretmen şöyle anlatmıştı:

"Anne, Gülçiçek orada yaşıyabilir mi, yaşıyamaz mı bil-

mem? Ama annesinde ve biraz da Gülçiçekte şehir düşmanlığı var. Bu babasız yetişen kıza annesi bir takım fikirler aşılamış."

"Şehir rahat, yorgunluğu az, başını sokacak bir ev bulduktan sonra barınması, geçinmesi kolay bir yerdir. İşte bu yüzden şehir bütün ışıkları, bütün konforu ve rahatlığı ile, eğlencesi ile köylerin düşmanıdır. Şehri tatmış olan cahil köylü bir daha yakasını kurtaramaz. Şehirden köylere birşey gelmez. Ama köylerden şehirlere, dağdan kurt iner gibi içleri ümitle dolu insanlar gelir. Şehir çeker onları."

"Bir gün, köydeki tarlasını, hayvanlarını satan, ihtiyar babasını da yanlarına almış olan bir aile göç ediyordu. Erkek bir fabrikada iş, şehirde de bir gecekondu bulmuş. Bir torba ceviz, bir torba tarhana, biraz cevizli sucuk ve dut kurusu ile üstlerindeki üstlerinde, başlarındaki başlarında gidiyorlar. Bana da uğradılar. Çocuklarını okutmuştuk."

"İyi komşulardı. Bütün köy hemen hemen severdi onları. Ayrılıklarına üzülüyorlardı. Üzülmeyen bir tek kişi vardı. Fatma Hanım. Yol başına kadar o da gelmişti. Fakat şöyle haykırıyordu:

— Tarlanı, davarını sattın, göçüp gidiyorsun. Gayru buraya dönme Mehmet Ali. Seni hemşerimiz bilirdik, bu köyün mezarlığında büyükleri yatar bilirdik. Sen de bu köyün bir bölüğünü yıktın, bu köyde yaşıyanların gayretini yıktın, hemşerilerimizi yutan delikanlılarımızı ayartan o şehire varıyorsun. Gayri döneyim deme. Burada ocağın battı senin, sen daha kasabaya varmadan ben örttüğün kapıyı tekmeleyip kıracağım. Varsın kurt kuş yuva etsin kendilerine.

Kadının neyi ifade ettiğini anlıyan pek azdı. Mehmet Ali:

— Dilediğini yap, helâl hoş olsun. Hoşçakal Fatma bacım, dedi.

"Bana haber verdiler. Gittim. Fatma Hanım hakikaten kapıyı tekmeleyip yere sermiş, sonra yolun kenarına çökmüş. Hırsından ağlıyor. Elimi omuzuna koydum. Sandım ki bürgüsünün altında yalnız kemik var. Kadın öyle erimiş, öyle harcamıştı, kendisine:

— "Bacım, dedim. Yitirme kendini. Bu köye senin sağlığın gerekli. Bak iki yıl var ki senin zorunla bir tek kız satılmadı. Hepsi köyde bir yuva kurdu. Birkaç baca daha tütüyor. İçinden çürümüş olanların köyde kalmasında bize fay-

Gülçiçek köyüne öğretmen olarak döndü.

da yok. Onlar köyde hastalık mikrobu gibidir. Durmadan şehri över, kalanların da gayretlerini köreltirler. Daha güçlü sürgün vermek için budansın bu köy."

"Kadın avuçlarını dizlerine dayayıp sıkınarak kalktı."

— "Doğru dersin Sadık Bey, dedi. Varsın yararı olmayanlar gitsin. Ama ben sabahları başımı dikip bakıyorum. Bir ocak daha tütmezse, bir dam daha göçerse içime dokanıyor."

"İşte böyle anne. Gülçiçek şehre alışırsa o kadın yaşamaz. O hırsla, o hevesle yıkılıp gider. Bütün ümidi Gülçiçekte. Ama şunu da söyliyeyim ki Gülçiçek şehirde çok daha faydalı ve uyarıcı bir eleman, bir önder olur. Bu bilgi ve bu kabiliyetin bir kaç köy çocuğuna okutmak için harcanması bir ziyandır."

Fakat Gülçiçek köyüne döndü teyzeciğim. O köye dönmek için gitmişti. Bir gün, bir an bile şehirde kalmak için içinde bir heves duymadı. O koca şehri daima bir gurbet saydı.

Şehirlerin ne büyüleyici, ne çekici, ne baştan çıkarıcı bir havası olduğunu bilen Meliha öğretmen, benim gelmemem ihtimaline karşı Sadık Beyin söylediklerini anama o da söylemiş:

— "Fatma Hanım, demişti. Bu kadar okuduktan, bu kadar başarı gösterdikten sonra Gülçiçeğin buraya gelmesi ziyanlıktır. Bu memleketin her karış toprağı birdir. Gülçiçek burada nihayet yüz kişiyi uyarır, okutur, ama büyük bir şehirde binkişi, onbin kişi ondan faydalanır. Kadın hakları için burada zaten her şeye razı olan, rençberlik yapan kadınları korumak için çalışacak. Onu en fazla yüz kişi dinler. Ama işin doğrusunu büyük bir şehirde binlerce kişiye haykıracak.

Anam beni bir ikindi üstü, kapıya bir taksi ile dayandığım zaman şaşkınlıkla karşıladı:

— Geldin mi Gülçiçek, diyordu. Beni görmeye mi geldin, gidecek misin?

Kollarımın arasındaki anam, ne kadar zayıflamıştı. Sanki bir iskeleti saklamışlardı entarisinin içine.

Başarmıştı Fadime kadın. Canla başla çalışmış ve başarmıştı. İşte buna seviniyor, ağlıyordu.

— Gayri rahat ölebilirim,diyordu.

Hayır,ben onu yorgun yorgun öldüremezdim. Anam yetiştirdiği fidanın yemişlerini dermeli, başarısının sefasını sürmeliydi.

İkinci akşam, hazin bir olay geçti. Hava kararmış, sürüler, dönmüştü. Çoban onları bir evlerine dağıtmazdı. Hayvanlar kendi ahırlarını kendi damlarını biliyorlardı. Köyün sokaklarına dalıyorlardı.

Bizimkiler de geldi. Anam iki inek almış. Birer de buzağası var. Ama yanımızdaki evin sahipleri şehre göçmüşler. Fakat oraya alışık olan ve başka yere satılan hayvanlar hâlâ bu değişikliyealışamamışlar. Sütleri ile geçindirdikleri aile ocağına yine geliyorlarmış, yine her akşam eski kapılarının önüne gelip ünlüyorlarmış.

Anam beni çağırdı:

— Bak kızım, dedi. Bu hayvanken yerini yurdunu biliyor. Bir türlü alışamadı yeni kapısına.

Baktım. Hakikaten hayvancık kapalı olan avlu kapısını alnındaki beyaz akıtma ile dürtüp dürtüp ünlüyor.

Anam koştu. Bürgüsünü örttü başına. İneğin boynuna sarıldı:

— Gel anam, dedi. Gel benim sarı gızım, gel benim hakikatlim. Onlar göçüp gittiler. Gayri bu damın ocağı tütmeyecek, gayri bu kapı açılmayacak sana. Gel ben seni ileteyim, sarı gızım benim, kurban olsunlar sana.

Musa Dayı sizlere ömür. Fakat Ahmet canla başla çalış-

mış. Avluda okul yaşına erişmiş bir oğlancık dolaşıyor. Ölenin adını miras gibi ona komuşlar. Küçük Musa diyorlar ona. Son zamanlarda, avluda, yere serdikleri hasıra oturup sırtını evin bütün günharlı güneşten kızan duvarına dayayıp keyifli keyifli çubuğunu tüttüren Musa Dayı bu oğlancığı kucağına alıp yüzünü seyredecek kadar sağ kalmış. Avluya gül fidanları dikilmiş iç duvarın boyunca. Avluya bakan iki pencerenin önünde de karanfil ve sardunya saksıları sıralanmış.

Üçüncü gün Halil emminin damına gittim. Orası eski bir ahır. Fakat atölye yerine konmuş. Kapıdan baktım bir erkek çalışıyor. Bana:

— Buyur bacım, dedi. Güveç mi istedin?

Dikkat ettim, Zeynep'in kocası bu. O güzel nakışları köylü kafasının inanılmaz zevki ile, saç kılı kadar ince çizgilerle işleyen Zeynep'in kocası.

— Halil emmi, dedim.

Bana ahırın pencereye yakın bir yerindeki sediri gösterdi. Orada koyun pöstekileri ve köyde dokunmuş örtüler, bir de yastık vardı.

— Hep orada oturur, beni seyreder, dedi. Şimdi içeriye vardı. Namaza duracak.

Sonra bana sordu:

— Bacım, seni köyde çokluk görmedim, kimlerdensin?

— Ben Gülçiçeğim, dedim. Fadime Hanımın kızı.

Ayağını çekti döner tezgâhın üstünden. Tezgâh üstündeki çamurla hâlâ dönüyordu. Ayağa kalkmıştı.

— Anan, dedi. Anan benim de anamdır. Zeynep'i bana o alıverdi. Beni iş güç sahibi etti. Bubamızda hoşnut, biz de.

Sonra seslendi içeriye:

— Zeynep, bak hele. Kim geldi?

Zeynep alıra evin içinden açılan kapıdan çıktı. Beni görür görmez tanıdı. Kucakladı:

— Gardaşım, Fadime anamın gızı.

Ağlıyordu:

— Anan bize analık etti. Bize yuva kurdu. Dedem bir eyyam huysuzlanmıştı, sonradan hoşnut kaldı. Sağ olsun erkeğin başı yumuşak, çalışkan, işe hevesli, yiğit.

Namazını bekledim, sonra içeriye girdim. Tahtalar sakız gibi. Kırpıntıdan yol kilimi dokumuşlar. Sermişler yere. Ayakkabılarımı atölyede bırakarak ayaklarımın ucuna kalkıp yürüdüm. Halil emminin elini öptüm. Beni tanıyınca:

— Hoş geldin yavrum, dedi. Hoş geldin. Anan uğramadı iki gündür. Koz sopalatırmış. Eh, her iş vaktinde gerek. Döndün mü gayri gızım. Kalacak mısın?

— Biraz güç oldu Halil emmi, dedim. Ben lise öğretmeni olarak yetiştim. Beni büyük şehirlerin birine vermek istediler. Dört buçuk yıl mecburi hizmetim var. Benim istediğim Pınarköy, bir de ilkokul öğretmenliği. "Ben bunun için köyden geldim, gerekirse tazminat veririm, dedim. Hayli uğraştıktan sonra razı ettim. Bu yıl okulu ben açacağım."

Halil emmi:

— He, dedi. Sadık öğretmenle Meliha Hanım geçen yıl bıraktılar bizi. Eyi insanlardı. Zeynep de bu yaştan sonra okudu. Zile de. Zaman başka şekil oldu gızım. Okumak gerek. Okumak Cahil bilir beş, okuyan bilir gırkbeş. Pınarköye gelmek istemezmiş öğretmenler. Nasıl ettin bunu?

— Ben maarif memurluğuna uğradım, dedim. Ben başöğretmen tayin edildim. Üç öğretmen daha gelecek.

Evet, hakikaten de böyle. Anam benim sadece kendi hatırı için köye döndüğümü sanıyor. Sadık öğretmene ona benim bir gazeteye geçen yazımı göstermiş. İnanır mısınız, bende yok bu yazı. Farkında değildim. Kadın hakları kon-

feransında itiraz etmişim:

— "Şehirliler, sizin hiç bir probleminiz yok, demişim. Erkekleriniz çalışır, siz moda peşinde, berber peşinde, süs ve sosyete peşindesiniz. Siz bütün haklarınıza sahipsiniz. Türkiye'deki kadar kadına verilen hak hemen hiçbir memlekette yoktur. Seçme, seçilme hakkınız var, doktor olanlarınız, müdür olanlarınız, profesör olanlarınız var. Kanunlar size bütün hakları tanımış. Siz kadınlığı kurtaracağız diye niye bağırıyorsunuz? Siz daha fazla milletvekili olmaya, daha fazla profesör olmaya değil, kanunları evlere ve en çok köylere götürmeye çalışmalısınız. Ezilen, hırpalanan sizler değil köydeki kadındır. Mehmetçiği doğuran, emziren, büyüten kadın. Ben tarladan anamı, bacımı kurtarmak için köye dönüyorum. Buradaki konforu, sosyeteyi, elektriği eğlenceyi, hattâ pokeri bırakıp benimle gelecek var mı?"

Oradan ayrılmadan önce benim hareketlerimi takip eden bir gazete yazarı, beni bütün güçleriyle destekleyeceklerini, hattâ köyün okuma odasına ve okula geniş çapta yardım edeceklerini bildirdiler. Onlara ara sıra rastladığım tipik olayları anlatacağım.

Bu arada yıllarca annemle birlikte dolaşan köpekten de bahsedeyim. İhtiyar hayvan beni görünce, ihtiyarlıktan takatsiz kalmış vücudunu âdeta sürüyerek davrandı. Kuyruğunu halsiz halsiz salladı. Yanıma çöktü, başını okşadım. İnce ince sevinç sesleri çıkartıyordu.

Görünce sevinmek ve beklemek ne kadar tatlı ve hazin.

Her gün, köydeki kamyonet şehre iniyor.Gelişimin dördüncü günü şehre indim. Maarif memurluğuna gittim. Tayin bekleyen bazı öğretmenler var. Bunların arasında köye geleceklerle konuştum. Tereddüt ediyorlardı. Fakat benim Yüksek Öğretmen Okulundan mezun olduğumu anlayınca biraz cesaretlendiler. İkisi bekâr erkek. Okulun üstünde kalacaklar. Bayan öğretmen evli, kocası emekli birsubay. İki

de çocukları var. Onları terkedilen evlerden birine yerleştireceğiz.

Size garip bir şeyden daha söz etmek istiyorum. Köyde kalanlar gidenlerin hayvanlarını, tarlalarını, almışlar. Yüze yakın aile kalmış, ama hepsinin de durumu gayet düzgün.

Benim yegâne endişem, beni yetiştirmek için bütün gücünü harcayan anamı, o çileli kadını rahat yaşatmaya çalışmak.

Zavallı kadın! Sanki dokuz yıldır benimle berabermiş gibi gece birkaç nöbet kalkıp yanıma gelir, açılmışsam üzerimi örtüyor.

Gündüzleri bazen bana bir bardak su veriyor:

— Dur, ben0 alayım, diyor.

— Yapma bunu işte diyorum.

— Değme bana Gülçiçek, diyor. Fidanımı sularım ki daha iyi serpilsin, daha güzel meyva döksün.

Ekim sonundayız teyceziğim. Birkaç güne kadar okulu açarak göreve başlıyacağım. İnsanca, anaca muhabbetinizi asla unutmayacağım. Bana uzanan hayırlı elinizi saygı ile, çok çok öperim sevgili teyzeceğim.

Köye dönen kızınız: Gülçiçek...

-SON-

23

KEMALETTİN TUĞCU

1902 - 1996

Sevgili Çocuklar,

Hepinizin çok iyi tanıdığı Kemalettin Tuğcu'dan kitaplığınıza yeni kitaplar kazandırmaya devam ediyoruz.

Usta ve kıvrak kalemiyle Türk çocuklarına ömrünü ve gönlünü veren Kemalettin Tuğcu'nun şimdiye kadar hiçbir yerde yayınlanmamış bu güzel eserini de zevkle okuyacağınızdan eminiz.

Kemalettin Tuğcu Serisi (50 Kitap)

1-Kuklacı (100 TEMEL ESER)
2-Bir Garip Kızcağız
3-Babam ve Ben
4-Yetimler Güzeli
5-Dilenci Baba
6-Kuyulu Bahçe
7-Annelerin Çilesi
8-Yetim Ali
9-Sokak Köpeği
10-Dağdaki Yabancı
11-Deniz Kızı
12-Benim Annem
13-Küçük Serseri
14-Şeytan Çocuk
15-Yılanlı Bağ
16-Bu Çocuk Kimin?
17-Cambazın Kızı
18-Toprak Adamları
19-Köyde Unutulanlar
20-Sütannem Nazlı
21-Süt Kardeşler
22-Babasızlar
23-Köyden Gelen Kız
24-Kız Evlat
25-Küçük Bey
26-Baba Evi
27-Balıkçının Kızı
28-Küçük Hanım
29-Güllü Bahçe
30-Tanrı Misafiri
31-Bir Dağ Masalı
32-Doğduğum Ev
33-Küçük Erkek
34-Satılan Çocuk
35-Büyüklerin Günahı
36-Hacı Baba
37-Annemin Hikâyesi
38-El Kapısı
39-Köydeki Arkadaşım
40-Çocuk İhtiyar
41-Sokaktan Gelen Çocuk
42-Can Yoldaşları
43-Küçük İşportacı
44-Eskicinin Köpeği
45-Çocukluk Arkadaşım
46-Ana Kucağı
47-Kırk Ev Kedisi
48-Kartal Yuvası
49-Karakaçan
50-Devlet Kuşu

ISBN: 978-6053833703
9 786053 833703

DAMLA YAYINEVİ®

Tel: 0212 514 28 28
Faks: 0212 528 24 01

www.damlaegitim.com